

Haagse knallers

E:M+
MA

EXPERTS IN MEDIA EN MAATSCHAPPIJ

Den Haag

Haagse knallers

Onderzoek naar opvattingen over
vuurwerk en het voorkomen van overlast
in Den Haag

Jan Maessen, Hans Moors, Menno Jacobs, Kevin Willemsen en
Nicole Bouman
11 oktober 2017

Inhoudsopgave

Inhoudsopgave	3
De belangrijkste inzichten in vogelvlucht	4
1. Waarom onderzoek naar vuurwerk?	12
1.1. Onderzoeksvragen	13
1.2. Dataverzameling	14
1.3. Leeswijzer	14
2. Vuurwerk in de stad en de buurt	15
2.1. Belangrijkste bevindingen	15
2.2. Eigen vuurwerkgebruik	16
2.3. Vuurwerkgebruik door anderen	20
2.4. Bestaande en nieuwe vuurwerkvrije zones	25
3. Beperken van hinder en overlast	28
3.1. Belangrijkste bevindingen	28
3.2. Wat burgers zelf menen te kunnen doen	29
3.3. Wat gemeente en politie kunnen doen	31
3.4. Vijf buurten onder de loep	33
4. Algemeen besluit	39
Bijlage 1 Verantwoording onderzoek	42
Bijlage 2 Enquête	50

De belangrijkste inzichten in vogelvlucht

Oud en Nieuw is een bijzonder moment. Al sinds mensenheugenis wordt het gevierd, in allerlei verschillende culturen, op verschillende manieren. De bewoners van de gemeente Den Haag vormen daar geen uitzondering op. Van straat tot straat maken bewoners, dikwijls met burens en vrienden, elk hun eigen feest. Bij de een komt daar vuurwerk aan te pas, bij de ander juist niet.

Over het tegengaan van vuurwerkoverlast rond de jaarwisseling wordt nu al jaren een almaar intensievere discussie. Het draagvlak voor (meer) regulering (en dus overheidsingrijpen) groeit gestaag. Steeds meer mensen vinden dat hun gemeente het afsteken van vuurwerk deels of zelfs helemaal moet verbieden. Uit landelijk onderzoek van het EenVandaag Opiniepanel uit december 2016 blijkt dat 60 procent van de ondervraagden een verbod op het zelf afsteken van vuurwerk steunt, op voorwaarde dat de gemeente een vervangende vuurwerkshow organiseert.¹ Een alleszins aanzienlijke minderheid vindt daarentegen, dat de gemeente zich niet moet bemoeien met de manier waarop mensen Oud en Nieuw vieren. Vuurwerk afsteken moet kunnen, vinden zij – uiteraard binnen de grenzen van wat veilig, redelijk en fatsoenlijk is.²

In Den Haag speelt deze discussie natuurlijk ook. Logisch, want in de kern gaat die discussie niet alleen over het afsteken van vuurwerk, maar vooral over hoe ver de tentakels van de overheid mogen reiken en hoe ver het reguleren moet gaan. En tegelijkertijd ook over wat kan: er zijn immers grenzen aan wat een gemeente vermag als het om de veiligheid van burgers gaat.

Dit onderzoek gaat specifiek over de situatie in Den Haag. Het is gebaseerd op een enquête onder meer dan 13.000 Hagenaars en een reeks interviews op straat. Hierdoor ontstaat een goed beeld van wat op wijk- en vaak zelfs op buurtniveau speelt. Wat doen en wat vinden mensen als het over vuurwerk tijdens de jaarwisseling gaat? Welke overlast ervaren Hagenaars eigenlijk en hoe belangrijk vinden zij het om vuurwerk te mogen afsteken? En hoe staan ze tegenover (uitbreiding van) vrijwillig vuurwerkvrije zones?

Opzet van het onderzoek

Het onderzoek kijkt naar twee aspecten van het vuurwerkgebruik in Den Haag. Enerzijds onderzoeken we de houding en beleving die Hagenaars hebben bij het zelf kunnen afsteken van vuurwerk. We onderzoeken het gedrag, de opvattingen en de beleving van Hagenaars:

- Welke verschillende opvattingen komen we tegen onder buurtbewoners als het gaat over het gebruik van consumentenvuurwerk tijdens de jaarwisseling?
- Welke beleving en ervaring koppelen Hagenaars aan die opvattingen?

¹ <https://eenvandaag.avrotros.nl/panels/opiniepanel/alle-uitslagen/item/draagvlak-voor-vuurwerk-vrije-zones-en-show-van-gemeente/>

² De Beer, T. & S. Raaijmakers (2016). *Vuurwerk – Discussie in beweging*. Amsterdam: Kantar TNS.

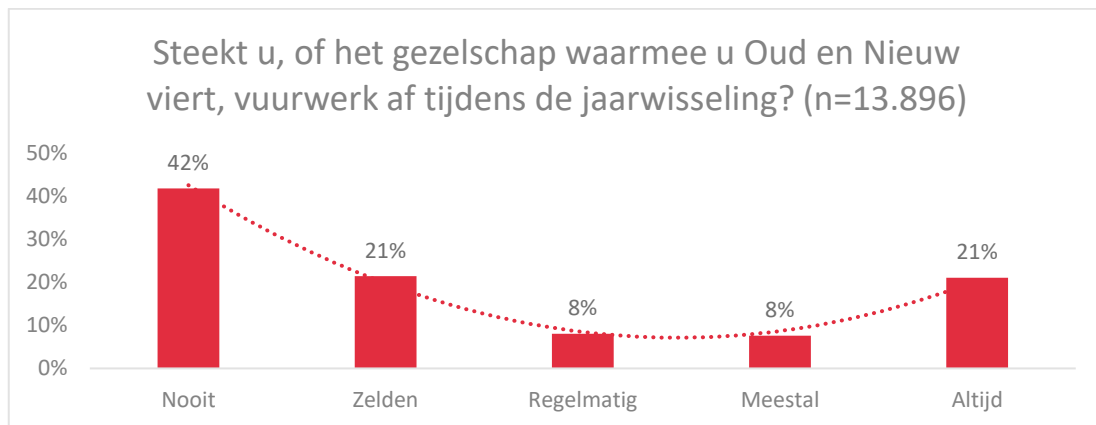
Anderzijds wil het onderzoek concrete aangrijpingspunten bieden voor effectief (lokaal) beleid. Hoe worden bestaande maatregelen ervaren, en wat zijn mogelijke nieuwe oplossingen die buurtbewoners zelf aandragen.

- Hoe worden bestaande maatregelen, zoals vuurwerkvrije zones in de gemeente ervaren?
- Hoe kijken bewoners aan tegen potentiële beleidsmaatregelen?

Om deze onderzoeksvragen te beantwoorden hebben we een enquête uitgezet die door 13.479 Hagenaars is beantwoord.³ Ter verdieping op deze enquête hebben we in vijf geselecteerde buurten straatinterviews afgenomen.

Vuurwerk afsteken

Het is interessant om te constateren dat wat inwoners van Den Haag doen met vuurwerk rond Oud en Nieuw zich kenmerkt door een *hoge mate van routine*. Een groot deel van de Hagenaars steekt ofwel nooit vuurwerk af, ofwel elk jaar. De groep die met enige regelmaat (het ene jaar wel, het andere niet) vuurwerk afsteekt, is relatief klein.

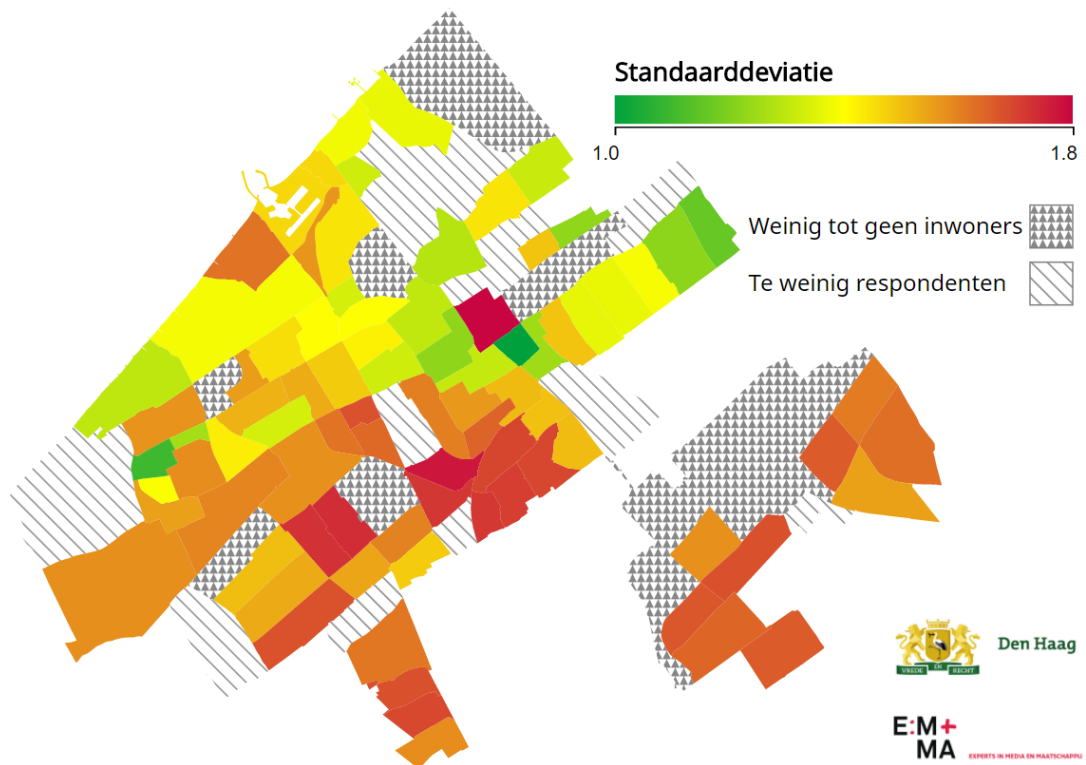

Grafiek 1 – Steekt u vuurwerk af?

Grafiek 1 laat de verdeling zien voor de hele stad. Kijken we op buurtniveau, dan zien we in de meeste wijken dezelfde omgekeerde parabool, maar met grote verschillen aan de uitersten van de grafiek (de categorieën 'Nooit' en 'Altijd'). In alle buurten in Den Haag woont een aanzienlijke groep mensen die aangeeft nooit vuurwerk af te steken. Wat per buurt verschilt, is de omvang van de groep mensen die altijd, elk jaar vuurwerk afsteken.

Kaart 1 laat zien dat in buurten die groen of geel zijn relatief weinig verschil bestaat wat betreft de hoeveelheid vuurwerk die buurtbewoners afsteken. In buurten die oranje of rood zijn gekleurd, verschilt de hoeveelheid vuurwerk die bewoners afsteken juist sterk. Een aanzienlijke groep steekt (bijna) nooit vuurwerk af, een andere groep steekt meestal of altijd vuurwerk af. Dit zijn de buurten waar in Den Haag het meeste vuurwerk wordt afgestoken.

³ Om betrouwbare uitspraken te kunnen doen die representatief zijn voor de gehele stad passen we een geweging toe op de verzamelde gegevens. Dat wil zeggen dat we de data 'corrigeren' voor leeftijd, geslacht en aantal inwoners per wijk, zodat we een zo goede afspiegeling hebben van de Haagse populatie. De 'gewogen n' komt uit op 13.896 cases.

Kaart 1 – Standaarddeviatie: Steekt u, of het gezelschap waarmee u Oud en Nieuw viert, vuurwerk af tijdens de jaarwisseling?

Ervaringen van overlast

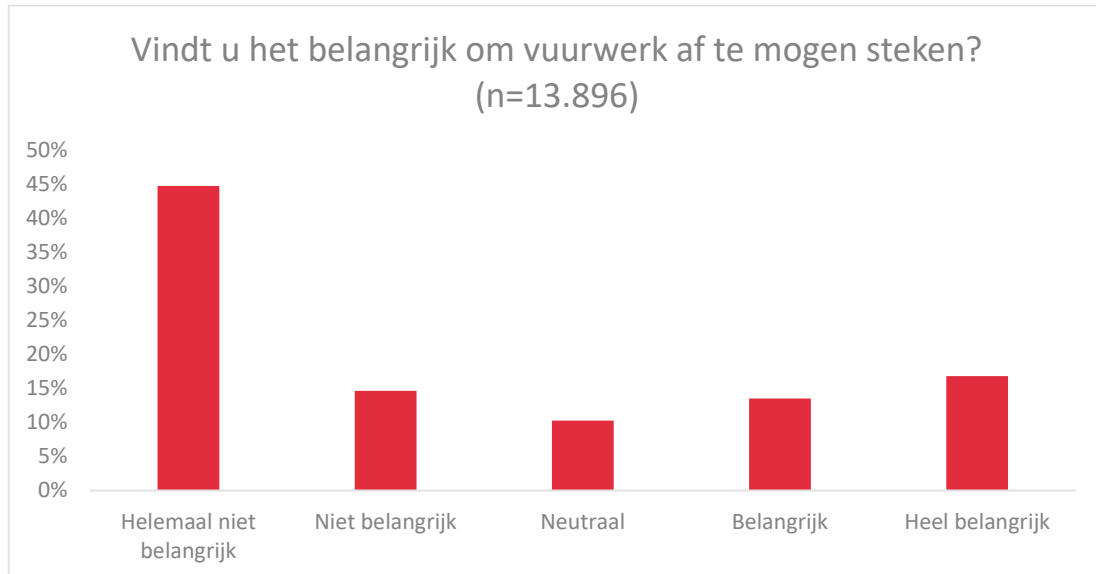
In het onderzoek vragen we ook hoeveel overlast Hagenaars ervaren van het vuurwerk dat anderen afsteken. Logischerwijs vinden we een verband tussen de hoeveelheid vuurwerk die in de eigen omgeving wordt afgestoken en de overlast die die mensen ervaren ($r(13.869) = 0,279, p < 0,01$).

Er is echter ook een ander –interessant en relevant – sterk verband te vinden. Namelijk de relatie tussen de frequentie waarmee mensen *zelf* vuurwerk afsteken en de overlast die ze ervaren. Mensen die zelf ieder jaar vuurwerk afsteken ervaren veel minder overlast dan mensen die zelf zelden of nooit vuurwerk afsteken ($r(13.869) = -0,571, p < 0,01$).

De overlast die mensen ervaren wordt dus niet alleen verklaard door de hoeveelheid vuurwerk die *feitelijk* in hun directe omgeving wordt afgestoken, maar ook door het eigen gedrag van mensen.

Hoe belangrijk vindt men het afsteken van vuurwerk?

Naast de frequentie waarmee mensen vuurwerk afsteken, willen we ook weten welke *waarde* mensen hechten aan het afsteken van vuurwerk. Grafiek 2 laat zien dat 60 procent het 'helemaal niet belangrijk' of 'niet belangrijk' vindt om zelf vuurwerk af te mogen steken. Daar staat tegenover dat 30 procent dit juist 'belangrijk' of 'heel belangrijk' vindt. Hoe deze opvattingen verdeeld zijn, verschilt sterk per buurt én hangt bovendien sterk samen met de frequentie waarmee mensen vuurwerk afsteken ($r(13.896) = 0,762, p < 0,01$).

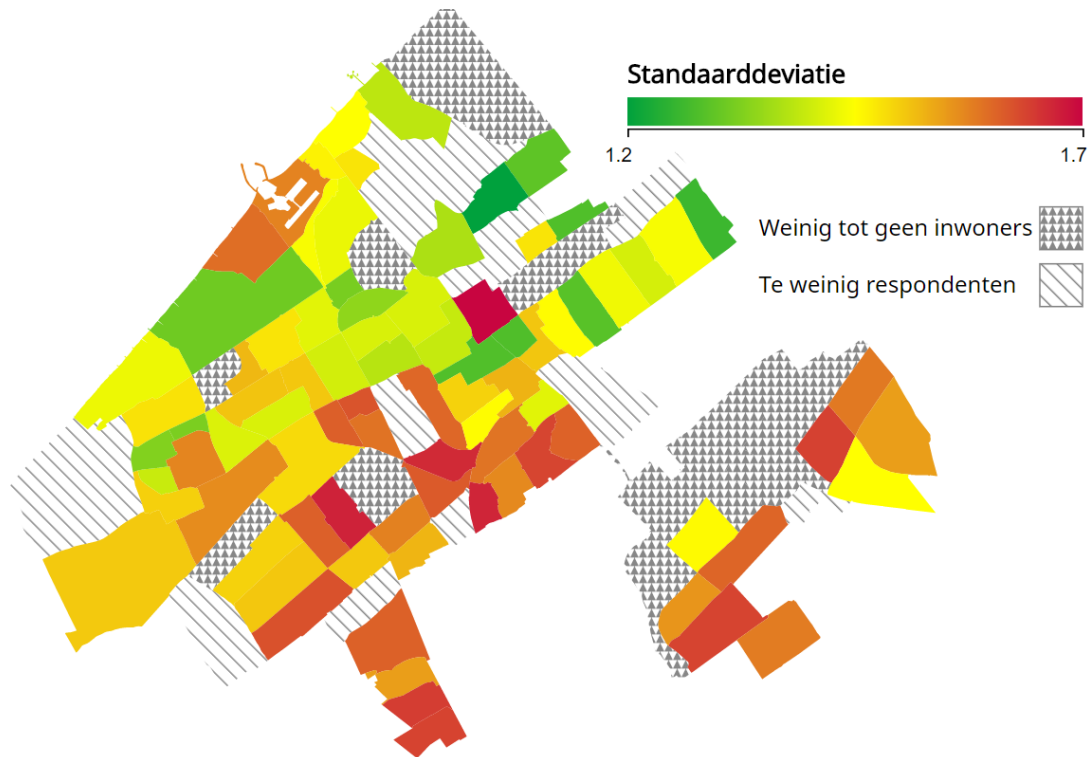
Grafiek 2 – Vindt u het belangrijk om vuurwerk af te mogen steken?

Met zes stellingen hebben we een schaal geconstrueerd om de ‘vuurwerkattitude’ van mensen te meten. Hiermee bedoelen we in beeld te krijgen hoe *veranderingsgezind* Hagenaars zijn ten opzichte van de traditie om met Oud en Nieuw vuurwerk af te mogen steken.

Kaart 2 laat zien of een Haagse buurt *meer of minder veranderingsgezind* is. In buurten die groen zijn gemarkeerd, lopen de opvattingen relatief weinig uiteen. Dit zijn – als het over vuurwerk gaat – de meest veranderingsgezinde buurten van Den Haag. In rood gemarkeerde buurten vinden we juist sterk uiteenlopende opvattingen. Dat wil zeggen: er is een groep die open staat voor verandering, maar ook een grote groep die hier niet voor open staat. Deze buurten hebben te maken met scherp contrast of zelfs polarisatie van meningen over vuurwerk. En dat is een schrale voedingsbodem om constructief met elkaar in gesprek te gaan over vuurwerk en overlast.

De twaalf meest veranderingsgezinde wijken van Den Haag zijn: Kijkduin en Ockenburg, Benoordenhout, Zeeheldenkwartier, Bezuidenhout, Duinoord, Archipelbuurt, Mariahoeve en Marlot, Vogelwijk, Bohemen, Meer en Bos, Vruchtenbuurt, Centrum en Geuzen- en Statenkwartier.

De twaalf minst veranderingsgezinde wijken van Den Haag zijn: Laakkwartier en Spoorwijk, Groente- en Fruitmarkt, Wateringse Veld, Morgenstond, Bouwlust/Vrederust, Rustenburg en Oostbroek, Moerwijk, Leidschenveen, Ypenburg, Transvaalkwartier, Duindorp en Loosduinen

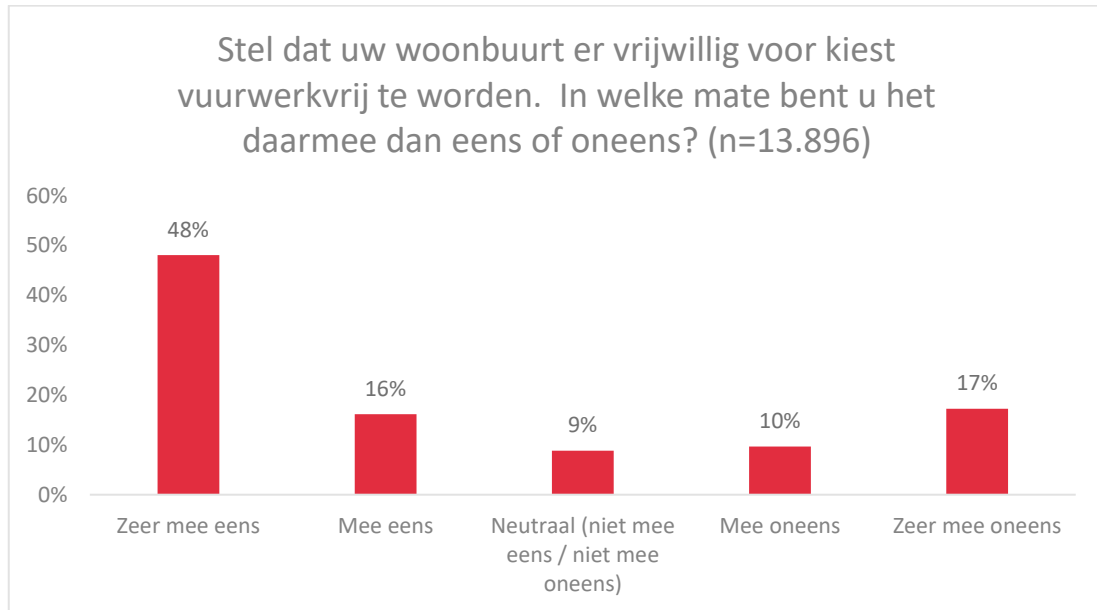
Kaart 2 – polarisatie van Vuurwerkattitude. Weinig polarisatie (groen) – veel polarisatie (rood)

Draagvlak voor (vrijwillig) vuurwerkvrije zones

Rond ziekenhuizen, dierentuinen en bejaardenhuizen zijn in Den Haag 23 vuurwerkvrije zones ingericht. De deelnemers aan de enquête oordelen zeer positief over deze vuurwerkvrije zones (63 procent is zeer positief, 27 procent is positief).

Des te interessanter is de vraag wat Hagenaars ervan zouden vinden als hun eigen buurt ook vrijwillig vuurwerkvrij zou worden. Grafiek 3 laat zien dat 64 procent van de mensen voorstander is van een vrijwillig vuurwerkvrije eigen buurt; tegelijkertijd is 27 procent het hier juist (zeer) mee oneens.

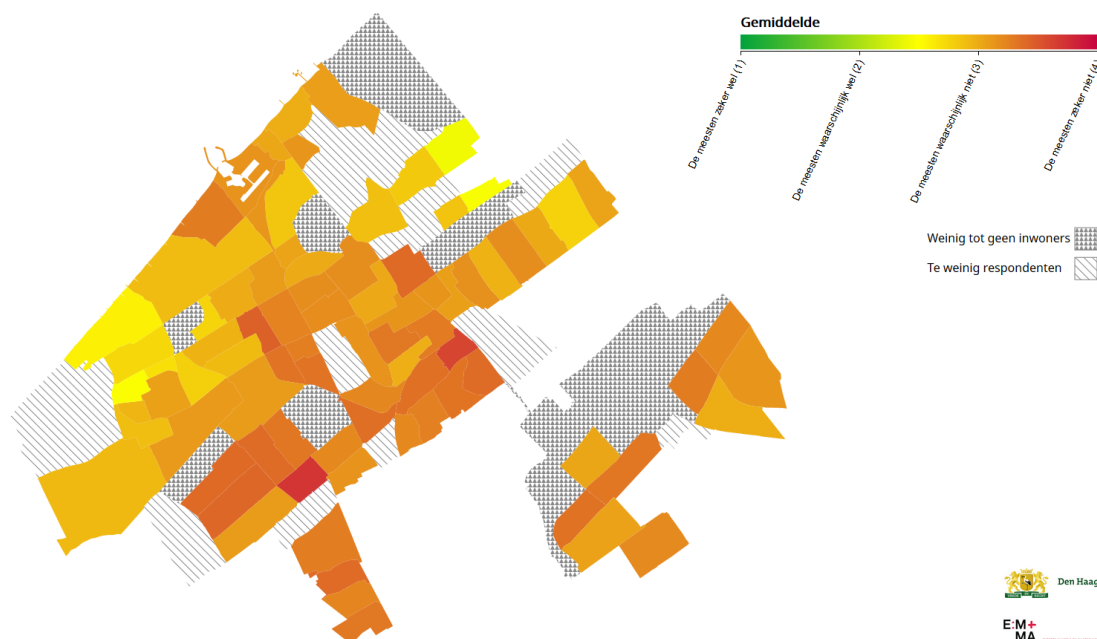
Wanneer we deelnemers vervolgens vragen naar het draagvlak in hun omgeving, schatten ze dat lager in: 48 procent is van mening dat de meeste mensen in hun eigen straat/buurt *geen* voorstander is van een vrijwillig vuurwerkvrije buurt. Zelfs in de veranderingsgezinde buurten (waar relatief weinig vuurwerk wordt afgestoken) schatten mensen dat een aanzienlijke groep buurtgenoten tegen de instelling van een vrijwillig vuurwerkvrije buurt is (zie Kaart 3).

Grafiek 3 - houding ten opzichte van vrijwillig vuurwerkvrije buurten

Deze inzichten ondersteunen het idee dat vrijwillig vuurwerkvrije zones niet een te groot gebied moeten beslaan. Dan is de kans immers groot dat er een aanzienlijke minderheid is die geen voorstander is van het vrijwillige verbod op het afsteken van vuurwerk. Afspraken kunnen – zoals we later zullen onderbouwen – het beste op zeer lokaal niveau gemaakt worden. Bijvoorbeeld rond een plein of een deel van een straat.

Kaart 3 laat zien hoe de opvattingen van buurtbewoners over draagvlak voor vrijwillig vuurwerkvrije buurten uiteenlopen in Den Haag.

Kaart 3 - Denkt u dat de mensen in uw straat / buurt voorstander zijn van een vrijwillig vuurwerkvrije buurt?

Wat kunnen burgers, gemeente en politie doen?

Welke mogelijkheden zien Hagenaars om overlast tijdens Oud en Nieuw te voorkomen of te verminderen? Welke stappen kunnen burgers zelf zetten? En wat zouden gemeente en/of politie nog kunnen doen? De meest voorkomende en/of opmerkelijke suggesties zijn hieronder puntsgewijs samengevat. (Een compleet overzicht is in hoofdstuk 4 van het onderzoeksrapport terug te vinden.)

Maatregelen die burgers zelf kunnen nemen:

- *Afspraken maken of in gesprek gaan met de burens*
Buurtbewoners steken de hand in eigen boezem en geven aan dat ze vaker het initiatief moeten nemen om met elkaar afspraken het afsteken van vuurwerk. Meer en betere onderlinge afstemming zou een verschil kunnen maken in de hoeveelheid overlast.
- *Rekening houden met elkaar en aanspreken op overlastgevend gedrag*
Buurtbewoners vinden dat zij meer rekening met elkaar zouden kunnen houden. En dat ze hierop aanspreekbaar zijn – en anderen zouden moeten durven aanspreken.
- *Eigen rommel opruimen*
Een deel van de overlast met Oud en Nieuw wordt niet veroorzaakt door het afsteken van vuurwerk, maar door de rommel die de volgende ochtend overblijft.
- *Vrijwillig vuurwerkvrrije zones*
De inrichting van een vuurwerkvrrije zone hoeft niet altijd het initiatief van de gemeente te zijn (en gehandhaafd te worden door de politie). Buurtbewoners zouden hier op (zeer) lokale schaal meer in kunnen initiëren en doen.
- *Centrale afsteekplaats voor vuurwerk*
Gezien de aandacht voor vuurwerkvrrije zones, zou er ook aandacht moeten zijn voor centrale afsteekplaatsen in de buurt. Buurtbewoners zouden daar samen iets rond kunnen organiseren.

Op de vraag wat gemeente en politie kunnen doen, volgt met stip op de eerste plaats als antwoord: meer controle (5.404 keer genoemd), hogere boetes (4.096 keer genoemd), hogere straffen (2.523 keer genoemd) en strengere handhaving en toezicht (2.859 keer genoemd). Hagenaars zien dit als belangrijke instrumenten om vuurwerkoverlast tegen te gaan. Het valt echter op, dat ze hier vrijwel zonder uitzondering een taak voor gemeente en politie zien. Zien de burgers van Den Haag er dan geen soelaas in om dingen zelf op te pakken?

Hyperlokale initiatieven

Voor (bijna) elke buurt in Den Haag weten we wat bewoners doen met vuurwerk rond Oud en Nieuw en wat hun opvattingen hierover zijn. We zagen alvast dat er grote verschillen bestaan tussen buurten. Soms is dat bijna bruusk: tussen aangrenzende buurten zoals Vogelwijk en Duindorp, of Westbroekpark en Scheveningen, of het Valkenboskwartier en Oostbroek kunnen de verschillen in gedrag en opvattingen over het afsteken van vuurwerk bijna niet scherper zijn.

Bij een onderwerp als vuurwerk gaan verschillen in gedrag en opvattingen diep. De buurt doet er dan nog minder toe, dan 'ons soort mensen' of wat in de wetenschappelijke literatuur weleens 'publieke familiariteit' is genoemd. Binnen één en dezelfde buurt spelen soms opmerkelijk grote verschillen tussen wat mensen vinden en doen. Niet alleen de enquête maakte dat zonneklaar, maar dat kwam uit de straatinterviews evenzeer naar boven. Ook in veranderingsgezinde buurten zijn legio mensen te vinden die belang hechten aan het kunnen afsteken van vuurwerk. Andersom geldt dit overigens ook: in weinig veranderingsgezinde buurten woont altijd een (flinke) groep mensen die geen enkele waarde hecht aan het kunnen afsteken van vuurwerk.

Gedrag en opvattingen over vuurwerk verschillen van buurtplein tot buurtplein en van straat tot straat (of zelfs per deel van de straat), omdat het over sentimenten gaat die diep verankerd liggen in de onderstromen van wat mensen normaal, fatsoenlijk en goed vinden. Waar het precies allemaal

vandaan komt, was niet de vraag die dit onderzoek probeert te beantwoorden. Wel wat het beeld is en welke conclusies we hieraan kunnen verbinden – niet in de laatste plaats om te bezien of de gemeente Den Haag met zijn aanpak de goede weg is ingeslagen. En dan is het zeer relevant om te onderstrepen dat we met een *hyperlokaal patchwork* hebben te maken. Want juist dat impliceert dat vele kleine, situatiegerichte en hierom waarschijnlijk heel verschillende interventies nodig zijn om overlast en overlastbeleving rond Oud en Nieuw tegen te gaan. En – om het simpel te zeggen – wie weet beter hoe dit zit, dan buurtbewoners zelf?

Versterken van kleine bewegingen

Mensen vieren de jaarwisseling vanuit een sterke routine. Meestal doen ze jaar in jaar uit hetzelfde, omdat ze dat als prettig ervaren. Zoals we zagen, geldt dat in elk geval voor het afsteken van (knaal)vuurwerk. Mensen weten heel precies wat er in hun buurt gebeurt en wat hun straatgenoten met vuurwerk doen (of laten). Dat is een interessant aangrijpingspunt. Want buurtbewoners kunnen niet alleen schatten welke initiatieven om overlast terug te dringen mogelijk een kans van slagen hebben. En waarom en wanneer dat zo is (welke nuances)? Maar ze kunnen ook gestimuleerd worden om deze kennis in handelen om te zetten.

Dat gaat niet vanzelf, blijkt uit heel veel onderzoek.⁴ De lokale overheid moet hiertoe zelfs in een wezenlijk andere rol stappen. Niet meteen gaan regelen wat buurtbewoners roepen dat de gemeente moet doen. Niet voordoen, maar zich opstellen als *server*: laat zelforganisatie over aan burgers en doe het saaie maar voorwaardelijke werk. Help, ontregel, steun, faciliteer buurtbewoners en hun initiatieven op het hyperlokale niveau waar zij – in schaaktermen – het tempo bepalen. Aan goede ideeën – zo laat dit onderzoek zien – ontbreekt het de inwoners van Den Haag niet. Het gaat om het zichtbaar maken van deze ideeën, en het ondersteunen – of het in staat stellen - van inwoners om deze ideeën tot werkelijkheid te maken.

Overheidsparticipatie

Gemeente en politie hebben, simpel gezegd, niet het voortouw. Ze zijn niet aan zet in de buurt. Maar ze kunnen natuurlijk nuttig voorwaardelijk werk doen, bijvoorbeeld door met deze onderzoeksbevindingen in de hand pilotsituaties (straten, pleintjes, groepen mensen) te identificeren, vooral in de buurten waar potentieel voor verandering bestaat. In buurten waar (opvattingen over) vuurwerkgebruik in zwart/wit worden beleden en gevoeld, ligt dat een stuk lastiger en zou deze observatie aanleiding kunnen zijn tot bijvoorbeeld een nadere reflectie op stijlen van toezicht en handhaving. Een bijkomend voordeel van deze aanpak is dat het zwaartepunt van de (aanvullende) werkzaamheden voor gemeente en politie niet ligt tijdens de jaarwisseling, maar juist in de periode daaromheen.

⁴ Voor een samenvatting: Uitermark, J. (2013). *Verlangen naar Wikitopia*. Erasmus Universiteit: Rotterdam. Teeuwen, N., M. van den Wijngaart & H. Moors (2014). *Blijven we een fatsoenlijk land? Gemeenten en de verzorgingsstaat*. Boom-Lemma: Den Haag, pp. 95-108.

1. Waarom onderzoek naar vuurwerk?

Oud en Nieuw is een bijzonder moment. Al sinds mensenheugenis wordt het gevierd, in allerlei verschillende culturen, op verschillende manieren. De bewoners van de gemeente Den Haag vormen daar geen uitzondering op. Van straat tot straat maken bewoners, dikwijls met burens en vrienden, elk hun eigen feest. Bij de een komt daar vuurwerk aan te pas, bij de ander juist niet.

Ook de gemeente zelf doet mee. Ze organiseert een vuurwerkshow in het Centrum en faciliteert de traditionele vreugdevuren in Duindorp en Scheveningen. Tijdens de festiviteiten geldt een vriendelijk parkeerbeleid in de openbare parkeergarages. De gemeente zorgt er eveneens voor dat er vuurwerkvrije zones bestaan. Niet iedereen houdt immers van vuurwerk. Sommige mensen kunnen er – om uiteenlopende redenen, zoals ziekte en ouderdom – niet goed tegen. Andere mensen zijn er zelfs bang voor en dat geldt zeker voor veel dieren. En weer anderen hebben meer principiële bezwaren, omdat het feest nogal wat geld en inzet kost uit publieke middelen. Of omdat vuurwerk elk jaar weer tot (ernstige) schade en gewonden leidt.

Die discussie over hoe de Nederlandse gemeenten tijdens Oud en Nieuw moeten omgaan met vuurwerk houdt de gemeederen al een poos bezig. Het draagvlak voor (meer) regulering groeit gestaag. Steeds meer mensen vinden dat hun gemeente het afsteken van vuurwerk deels of zelfs helemaal moet verbieden. Maar er is tegelijkertijd een grote minderheid van mensen die vinden dat hun gemeente zich niet moet bemoeien met hoe mensen Oud en Nieuw vieren. Vuurwerk afsteken moet kunnen, vinden zij – uiteraard binnen de grenzen van wat redelijk en fatsoenlijk is.⁵

In de drie grote steden stond in 2016 circa 40 procent van de inwoners ‘positief’ tegenover vuurwerk. Er zit trouwens nogal wat nuance in deze groep. Volgens een representatieve landelijke opiniepeiling van EenVandaag in 2016 zou ruim driekwart van de ondervraagde panelleden het ‘toejuichen’ als er vuurwerkvrije zones in hun woonomgeving werden geïntroduceerd. Sommigen wilden per se zelf kunnen afsteken (18 procent), maar anderen zouden daar best van afzien als de gemeente (op niet al te grote afstand) een vuurwerkshow organiseerde (60 procent).⁶ En de landelijk ingevoerde beperking van de afsteektijden blijkt over de hele linie een succes.

In Den Haag speelt diezelfde discussie tussen voor- en tegenstanders van het afsteken van vuurwerk tijdens Oud en Nieuw. In de kern gaat die discussie natuurlijk niet over vuurwerk, maar over hoe ver het reguleren door de overheid moet gaan. En ook over waar de grenzen liggen van wat een gemeente als Den Haag kan doen. De gemeente wil liefst dat alle Hagenaars de ruimte voelen om Oud en Nieuw ‘goed’ te vieren. En dat ze hierbij een beetje rekening houden met elkaar, met situaties en omstandigheden waarin vuurwerk gewoon niet zo goed past.

Dat klinkt logisch, maar het gaat niet vanzelf. De meningen blijven verdeeld. Er zullen altijd voor- en tegenstanders zijn. Waar zit dan precies de ruimte – voor buurtbewoners en voor de gemeente – om

⁵ De Beer, T. & S. Raaijmakers (2016). *Vuurwerk – Discussie in beweging*. Amsterdam: Kantar TNS.

⁶ 1V Opiniepanel (2016). *Onderzoek ‘Vuurwerkverbod?’*. <http://opiniepanel.eenvandaag.nl>

on speaking terms te blijven? Waar kunnen buurtbewoners onderling (of ze nu voor of tegen vuurwerk zijn) elkaar tegemoet komen? Kan de gemeente daar iets bij betekenen? Bijvoorbeeld door verstandige initiatieven van buurtbewoners te steunen, of samen slimme maatregelen te bedenken voor de eigen straat, of het pleintje in de buurt? Een *one size fits all* oplossing bestaat immers niet. Die kansen verkennen, dat is wat de gemeente Den Haag met dit onderzoek beoogt.

Daarom heeft de gemeente Den Haag aan het onafhankelijke advies- en onderzoeksbureau *EMMA, Experts in media en maatschappij* gevraagd om op een betrouwbare manier zo lokaal mogelijk in kaart te brengen wat Hagenaars vinden van het afsteken van vuurwerk tijdens Oud en Nieuw en wat hun eigen ervaringen zijn. Bovendien gaat het onderzoek in op de mogelijkheden die Hagenaars zelfs zien – voor zichzelf, maar ook voor de politie en gemeentelijke diensten – om het feest van Oud en Nieuw voor iedereen feestelijk te houden.⁷

1.1. Onderzoeksvragen

Het vuurwerkonderzoek in Den Haag heeft twee invalshoeken. Enerzijds de verschillen in houding en beleving die Hagenaars hebben bij het kunnen afsteken van vuurwerk tijdens Oud en Nieuw. De onderzoeksvragen gaan over opvattingen en beleving.

Opvattingen en beleving

- *Welke verschillende opvattingen komen we tegen onder buurtbewoners als het gaat over het gebruik van consumentenvuurwerk tijdens de jaarwisseling?*
 - *Welke beleving en ervaring koppelen Hagenaars aan die opvattingen?*
-

Anderzijds wil het onderzoek concrete aangrijpingspunten bieden voor effectief (lokaal) beleid, waarbij we rekening houden met de grote verschillen in opvattingen over vuurwerk op verschillende plekken in de stad. En we zijn benieuwd naar de mogelijke nieuwe oplossingen die buurtbewoners zelf aandragen. De onderzoeksvragen hebben daarom betrekking op de (on)mogelijkheden van (aanvullend) beleid.

Houding ten opzichte van (potentieel) beleid

- *Hoe worden bestaande maatregelen, zoals vuurwerkvrije zones in de gemeente ervaren?*
 - *Hoe kijken bewoners aan tegen potentiële beleidsmaatregelen?*
-

Beide invalshoeken hebben met elkaar te maken. Want om vast te stellen wat Hagenaars van het bestaande beleid vinden en om een idee te krijgen of nieuwe (aanvullende) maatregelen op vruchtbare bodem vallen, is het zinvol om te weten *wat* buurtbewoners vinden van én *hoe belangrijk* zij het zelf afsteken van vuurwerk vinden. Zo zou je kunnen veronderstellen dat wijken en buurten waar een zekere onverschilligheid heerst ten opzichte van vuurwerk waarschijnlijk goede pilotlocaties zijn voor vuurwerkvrije zones. In wijken en buurten waar juist zwaar wordt getild aan de kwestie, kan waarschijnlijk beter (nog even) niets worden ondernomen. Buurten en wijken waarin de opvattingen en emoties niet zo scherp tegenover elkaar staan, bieden mogelijk juist kansen voor ondersteuning van alternatief beleid, niet in de laatste plaats initiatieven van de buurtbewoners zelf.

⁷ cf. Adang, O. (red.) (2009). *Van Oud naar Nieuw. Blijven leren van jaarwisselingen*. Apeldoorn: Politieacademie.

1.2. Dataverzameling

Er zijn op twee manieren gegevens verzameld: met een enquête en met straatinterviews. Door de combinatie van kwantitatieve en kwalitatieve onderzoeksmethodes geeft het onderzoek inzicht in opvattingen die verspreid over de gehele stad leven.

Gedurende de laatste drie weken van juli 2017 hebben in totaal 14.415 mensen de enquête compleet ingevuld. Van deze groep hadden 13.479 mensen een Haagse postcode – de voorwaarde om tot de onderzoekspopulatie te worden gerekend. Gezien de omvang van de respons kan het onderzoek heel fijnmazig – op buurtniveau – laten zien hoe Hagenaars denken over vuurwerk en vuurwerkbeleid, in het algemeen én ten aanzien van hun eigen buurt of straat.

Op een aantal, voor nieuw beleid waarschijnlijk kansrijke plekken, zijn we de diepte ingegaan en hebben we met professionals en vooral buurtbewoners gesproken over wat er allemaal wel of niet beter zou kunnen. Met deze informatie werd het mogelijk om de bevindingen uit de enquête te verrijken, verder uit te diepen en te nuanceren.

1.3. Leeswijzer

Het volgende hoofdstuk geeft in vogelvlucht de belangrijkste inzichten weer die het onderzoek heeft opgeleverd. De lezer krijgt in kort bestek een volledig en genuanceerd beeld. De vervolghoofdstukken voorzien in de behoefte om meer in detail bevindingen na te gaan. Specifieke onderwerpen, bijvoorbeeld, of de situatie in een bepaalde buurt.

Hoofdstuk drie gaat daarom in op het gedrag en de opvattingen van Hagenaars over het afsteken van vuurwerk. Hoofdstuk vier behandelt wat buurtbewoners zelf denken te kunnen doen om overlast te reduceren en wat ze in dit kader van gemeente en politie verwachten. De rapportage eindigt met een beknopt algemeen besluit.

Er zijn twee bijlagen toegevoegd: de ene om de aanpak en uitvoering van het onderzoek te verantwoorden (bijlage 1), de andere bevat de enquête.

2. Vuurwerk in de stad en de buurt

Dit hoofdstuk brengt in kaart hoe mensen denken over hun eigen vuurwerkgebruik en hoe zij het afsteken van vuurwerk in hun eigen buurt of straat beleven. Verder gaat het in op het draagvlak onder Hagenaars voor de bestaande en voor eventueel nieuw in te richten vuurwerkvrije zones.

De bevindingen die hieronder worden uitgelegd, zijn gebaseerd op de enquête die 13.869 bewoners⁸ van Den Haag in juli 2017 hebben ingevuld. Eerst presenteren we kort de belangrijkste bevindingen, zodat in één oogopslag duidelijk is wat het onderzoek heeft opgeleverd. Daarna bespreken we per onderwerp achtereenvolgens in detail de resultaten op stads- en op buurtniveau.

2.1. Belangrijkste bevindingen

We geven puntsgewijs een overzicht van de belangrijkste inzichten die de online enquête heeft opgeleverd.

- Achter het afsteken van vuurwerk door Hagenaars zit een hoge mate van routine. Een groot deel van de Hagenaars steekt ofwel nooit vuurwerk af, ofwel elk jaar. In buurten met een grote groep 'trouwe' afstekers, is er altijd ook een grote groep bewoners die zelden of nooit vuurwerk afsteekt.
- Er zijn grote verschillen *tussen buurten onderling*, maar ook *binnen één en dezelfde buurt* in hoe bewoners denken over het mogen afsteken van vuurwerk met Oud en Nieuw. De mate waarin mensen meer of minder geporteerd zijn om de situatie rond vuurwerk zoals die nu is te veranderen, is dus uiterst divers. Kaart 7 geeft hier inzicht in. Dit is een cruciale constatering, omdat de zogenoemde '*vuurwerkattitude*' in een buurt een sterke indicator vormt voor het draagvlak voor bestaande of nieuwe overlastreducerende maatregelen.
- Hagenaars die ieder jaar vuurwerk afsteken, steken relatief veel knalvuurwerk af. Mensen die minder vaak vuurwerk afsteken, steken meer siervuurwerk af.
- Bijna twee derden van de Hagenaars (62 procent) geeft aan zelf nooit of zelden vuurwerk af te steken. Toch ervaart de helft van de inwoners van de stad dat er in hun omgeving 'veel' of 'heel veel' vuurwerk wordt afgestoken rond de jaarwisseling. Een relatief kleine groep van mensen die met Oud en Nieuw veel (knal)vuurwerk afsteekt, bepaalt het algemene beeld.
- Het belang dat mensen hechten aan het mogen afsteken van vuurwerk wordt sterk bepaald door de mate van routine waarmee zij vuurwerk afsteken. De verhoudingsgewijs kleine groep 'trouwe' afstekers hecht het meest aan het mogen afsteken van vuurwerk.
- Buurtbewoners zijn het met elkaar eens dat in buurten waar veel vuurwerk wordt afgestoken relatief weinig draagvlak is voor vrijwillig vuurwerkvrije buurten/straten.
- Hagenaars zijn zeer positief over de bestaande vuurwerkvrije zones rond bijvoorbeeld ziekenhuizen en stadsboerderijen.

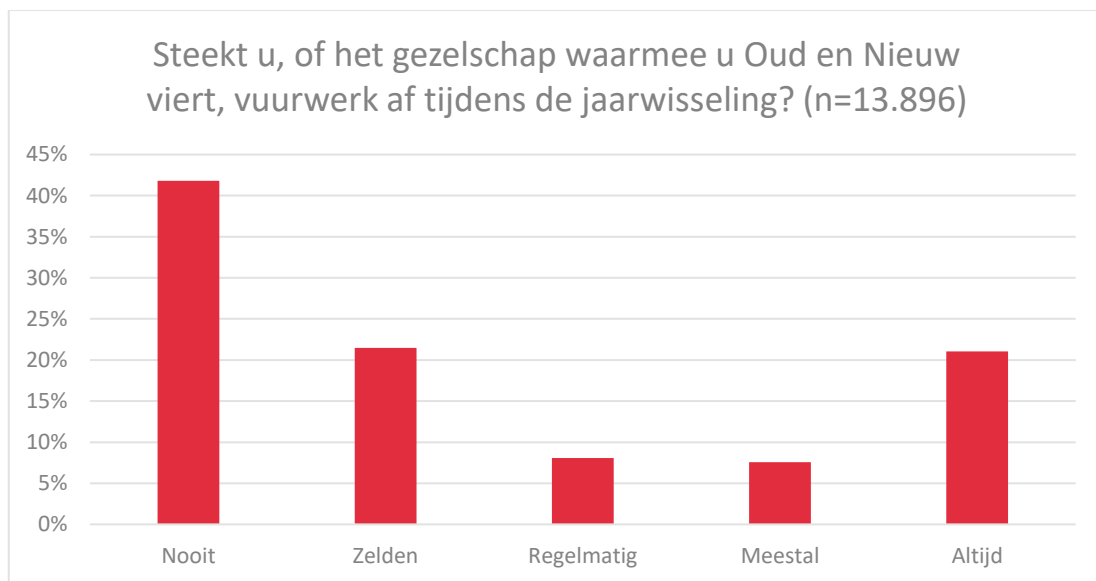
⁸ Dit is de 'gewogen' n, gecorrigeerd op inwoners per wijk, leeftijd en geslacht. De ongewogen n, ligt iets lager op 13.479. Inzichten met betrekking tot de gehele stad zijn gewogen. Inzichten op buurtniveau zijn alleen gewogen op leeftijd en geslacht.

2.2. Eigen vuurwerkgebruik

Routine en frequentie

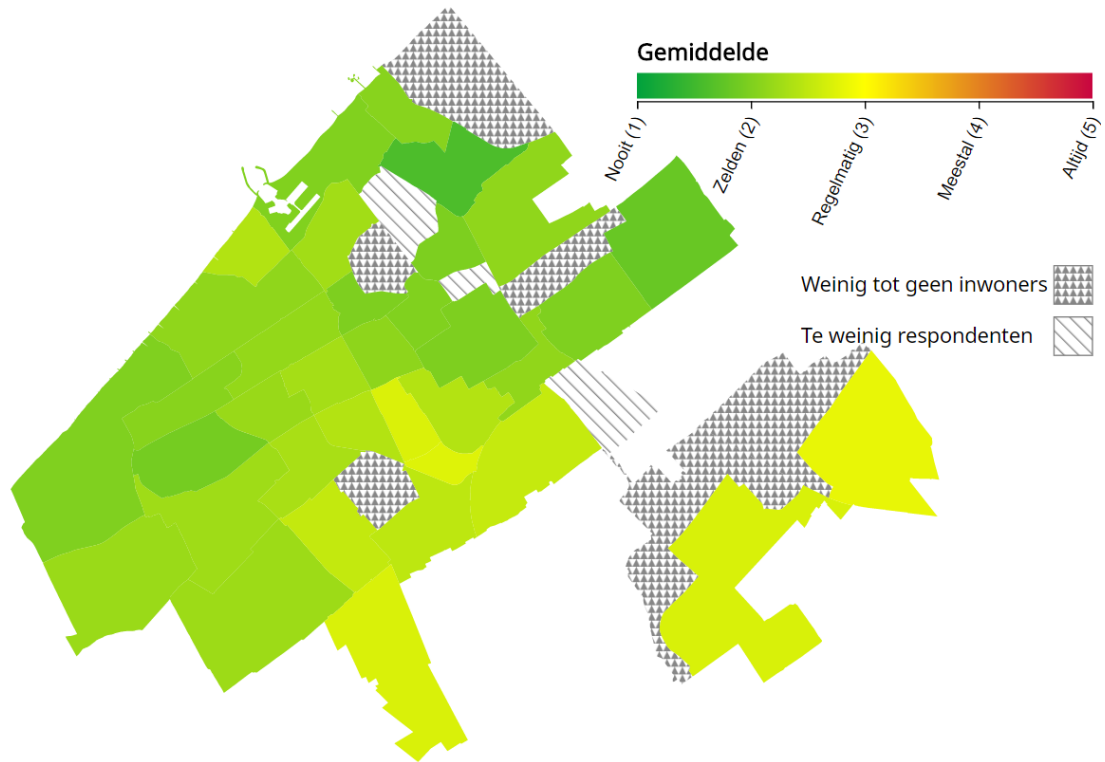
Hoe vaak steken inwoners van Den Haag zelf vuurwerk af? Grafiek 4 geeft een indruk van de regelmaat: 63 procent van de respondenten heeft een stabiele routine. Zij steken *nooit* (42 procent) of *altijd* (21 procent) vuurwerk af.

Een relatief groot deel van de bevroegde Hagenaars steekt nooit of zelden vuurwerk af. In totaal gaat het over 63 procent van de inwoners van Den Haag. Een groep van 29 procent steekt meestal of altijd vuurwerk af tijdens de jaarwisseling.

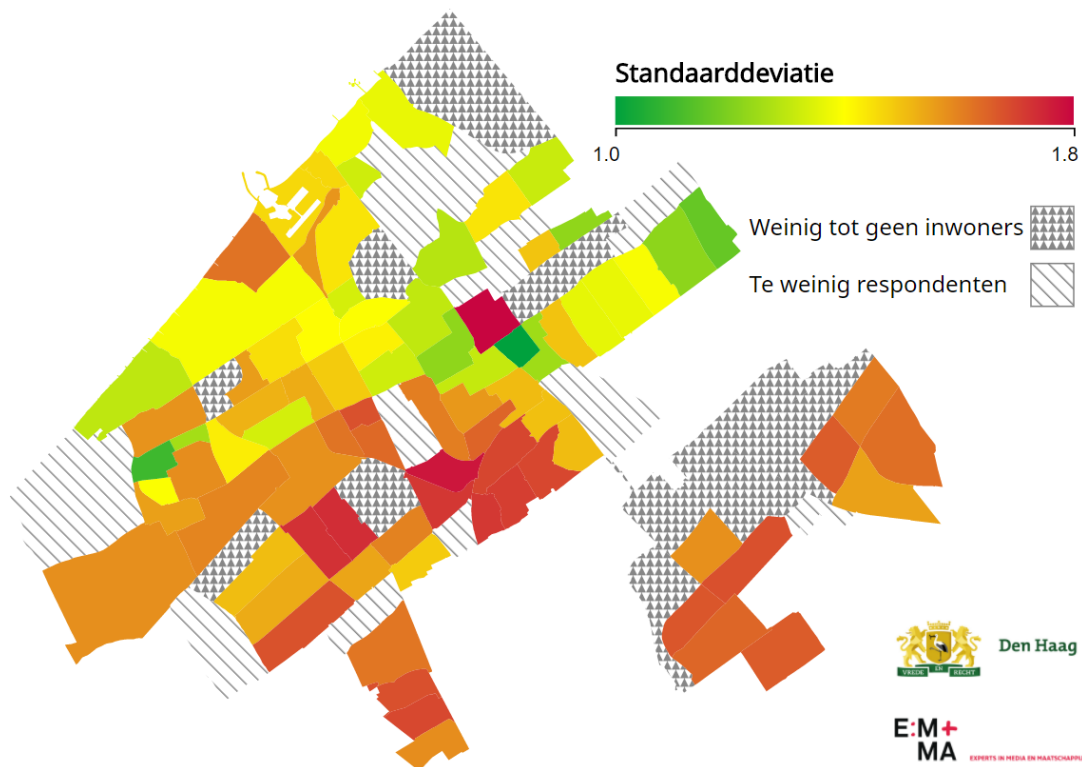
Grafiek 4 – steekt u vuurwerk af?

Kaart 4 geeft inzicht in de frequentie waarmee mensen vuurwerk afsteken per buurt. Logischerwijs zijn er op buurtniveau eveneens relatief veel mensen die zeggen zelden of nooit vuurwerk af te steken. Daarom zijn grote delen van de kaart groen gekleurd. Buurten waarvan inwoners verhoudingsgewijs vaak ('meestal' of 'altijd') vuurwerk afsteken met Oud en Nieuw zijn: Duindorp, Transvaal, Centrum, Laakkwartier, Spoorwijk, Wateringse veld, Ypenburg en Leidschenveen.

Kaart 4 – Steekt u, of het gezelschap waarmee u Oud en Nieuw viert, vuurwerk af tijdens de jaarwisseling?

Binnen buurten zijn er grote verschillen in de (jaarlijkse) regelmaat waarmee mensen vuurwerk afsteken, dit zien we in kaart 5. Deze toont in plaats van de gemiddelde waarde per buurt, het verschil (c.q. de spreiding) in opvattingen *binnen een buurt*. Hieruit blijkt dat in buurten waar jaarlijks veel vuurwerk wordt afgestoken (de gele buurten in Kaart 4), ook de grootste onderlinge verschillen zijn. Met andere woorden: in buurten met een groep ‘trouwe’ afstekers van vuurwerk, is er ook altijd een grote groep bewoners die zelden of nooit vuurwerk afsteekt.

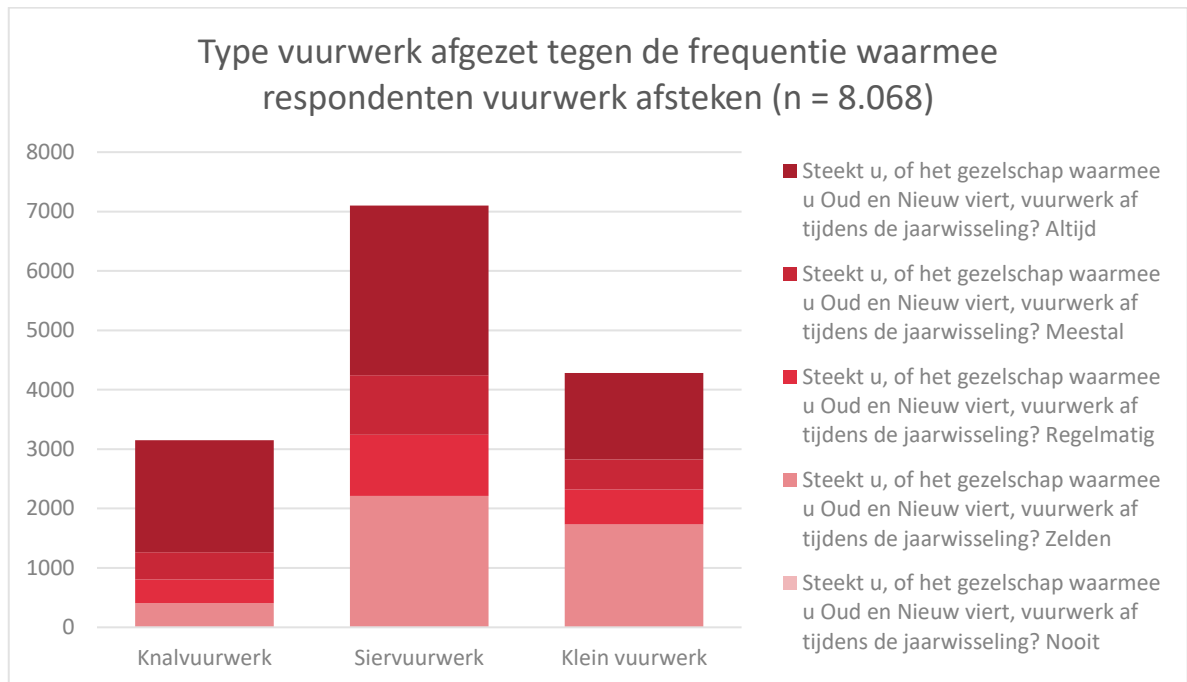

Kaart 5 – Standaarddeviatie: Steekt u, of het gezelschap waarmee u Oud en Nieuw viert, vuurwerk af tijdens de jaarwisseling?

Soort vuurwerk

Siervuurwerk is verreweg het meest populair onder de 8.060 respondenten (88 procent) die aangeven vuurwerk af te steken tijdens de jaarwisseling. Veel minder mensen kiezen voor knalvuurwerk (39 procent).

Grafiek 5 laat de relatie zien tussen het type vuurwerk dat wordt afgestoken en de frequentie waarmee de jaarwisseling wordt gevierd met vuurwerk. Mensen die vrijwel altijd vuurwerk afsteken, leggen verhoudingsgewijs een voorkeur voor knalvuurwerk aan de dag. Mensen die minder vaak vuurwerk afsteken, kiezen relatief meer voor siervuurwerk.

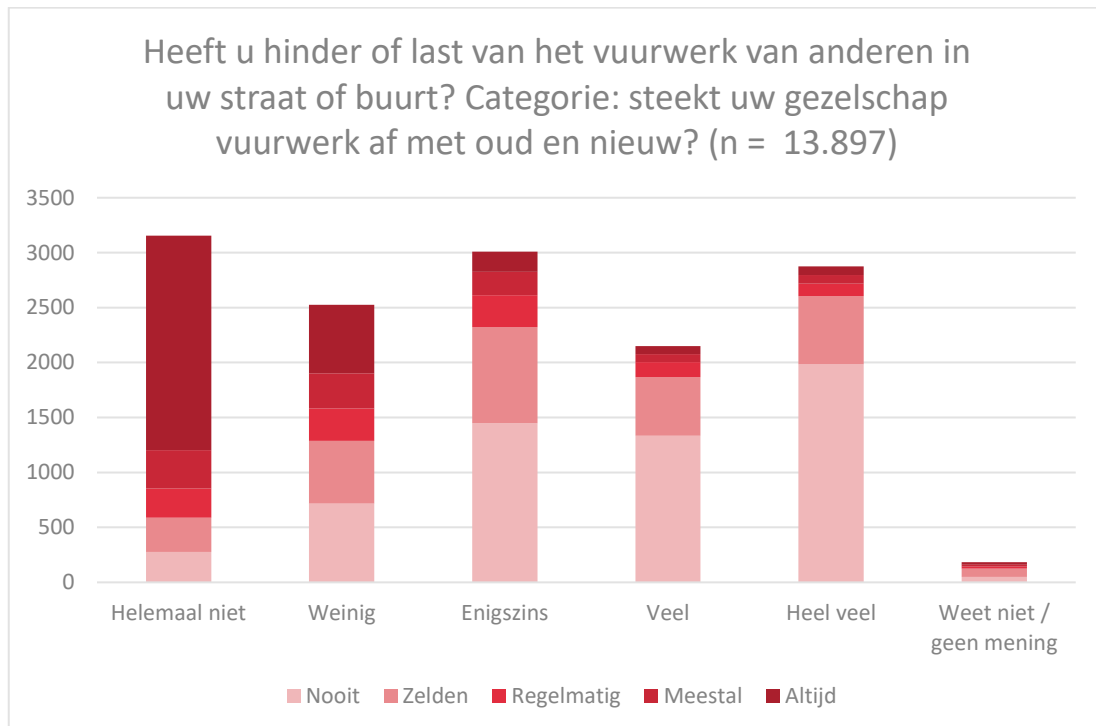
Grafiek 5 – type, afgezet tegen frequentie

Ervaren hinder of overlast

Een belangrijk aandachtspunt in de vuurwerkdiscussie is de mate van hinder of overlast die mensen al dan niet ervaren. Grafiek 6 laat zien dat er van een brede spreiding sprake is. De grafiek maakt tevens duidelijk dat mensen die ‘nooit’ of ‘zelden’ vuurwerk afsteken over ‘t algemeen meer hinder of overlast ervaren dan mensen die ‘meestal’ of ‘altijd’ vuurwerk afsteken ($r(13.896) = -0,571, p < 0,01$).

De analyse toont een vrij sterke relatie tussen de hoeveelheid hinder of overlast die mensen ervaren enerzijds en de hoeveelheid vuurwerk die er in de eigen omgeving wordt afgestoken anderzijds ($r(13.896) = 0,279, p < 0,01$). Hier moet de kanttekening bij worden geplaatst, dat ook in buurten waar een ‘gemiddelde’ hoeveelheid vuurwerk wordt afgestoken mensen met regelmaat aangeven dat ze ‘veel’ of ‘heel veel’ hinder of overlast ervaren (respectievelijk 31 en 17 procent). Kortom, er hoeft dus niet per se sprake te zijn van (relatief) grote hoeveelheden afgestoken vuurwerk voor Hagenaars om aanzienlijke hinder of overlast te ervaren.

Van de 10.768 mensen die hebben aangeven enige mate van hinder of overlast te ervaren, geeft 67 procent aan dat het over henzelf gaat. In 42 procent van de gevallen betreft het huisgenoten en in 53 procent van de gevallen huisdieren.

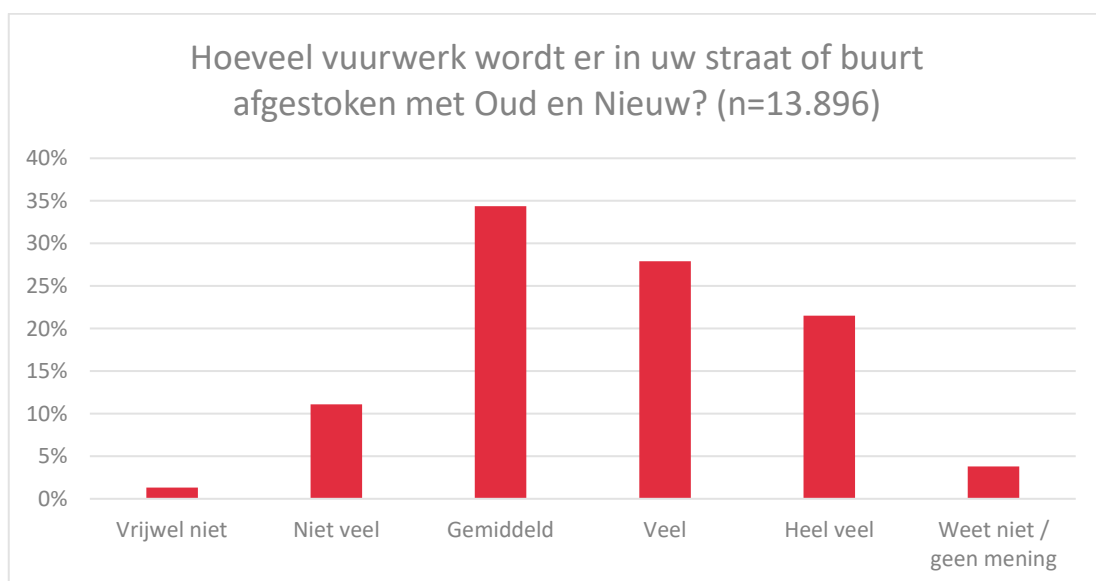

Grafiek 6 – Heeft u hinder of last van het vuurwerk van anderen in uw straat of buurt?

2.3. Vuurwerkgebruik door anderen

Vuurwerk in de directe omgeving

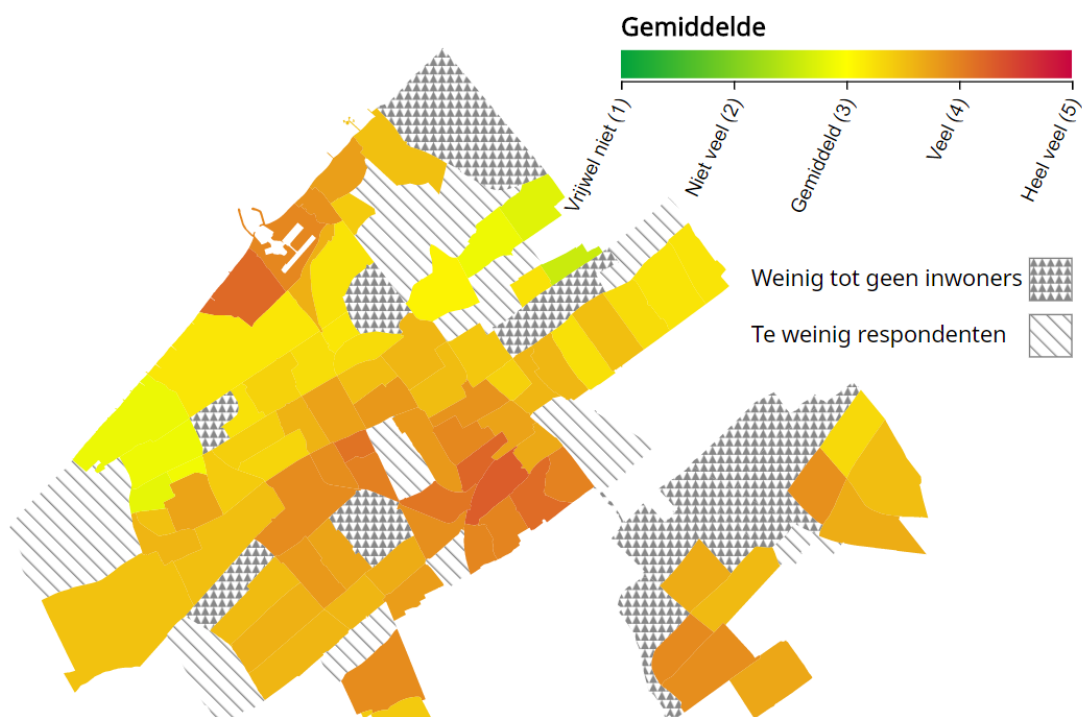
Ging het hiervoor over het eigen 'vuurwerkgedrag' van mensen tijdens de jaarwisseling, in de enquête is eveneens aandacht voor de beleving van vuurwerkgebruik in de eigen straat of buurt (zie Grafiek 7). Van de respondenten zegt 84 procent dat er 'gemiddeld', 'veel' of 'heel veel' vuurwerk in hun straat of buurt wordt afgestoken. Slechts 12 procent van de respondenten zegt dat dit 'vrijwel niet' of 'niet veel' het geval is.

Grafiek 7 – hoeveelheid afgestoken vuurwerk per straat/buurt

Dit is een intrigerende constatering. Want hoewel bijna twee derden van de Hagenaars (62 procent) aangeeft zelf nooit of zelden vuurwerk af te steken, ervaart de helft van de inwoners dat er 'veel' of 'heel veel' vuurwerk in hun directe omgeving wordt afgestoken. Terwijl maar een relatief klein deel van de respondenten 'meestal' of 'altijd' vuurwerk zegt af te steken (zie Grafiek 3). Een waarschijnlijke verklaring voor deze constatering is dat een kleine groep mensen die erg hecht aan het afsteken van vuurwerk rond Oud en Nieuw de beeldvorming van de meerderheid van de Hagenaars bepaalt.

Tussen buurten onderling zien we grote verschillen. Er zijn twee gebieden waar verhoudingsgewijs weinig vuurwerk wordt afgestoken: 1) de buurten die samen de wijk Kijkduin en Ockenburgh vormen en 2) de buurten die samen het Benoordenhout vormen. In grote delen van de stad wordt veel tot zeer veel vuurwerk afgestoken, volgens de respondenten. Uitschieters zijn de Schildersbuurt, Rustenburg en Oostbroek, Leyenburg, Transvaal, Spoorwijk, Ypenburg en Duindorp. In bijna al deze wijken geven trouwens relatief veel mensen aan 'loyale' vuurwerkafstekers te zijn.

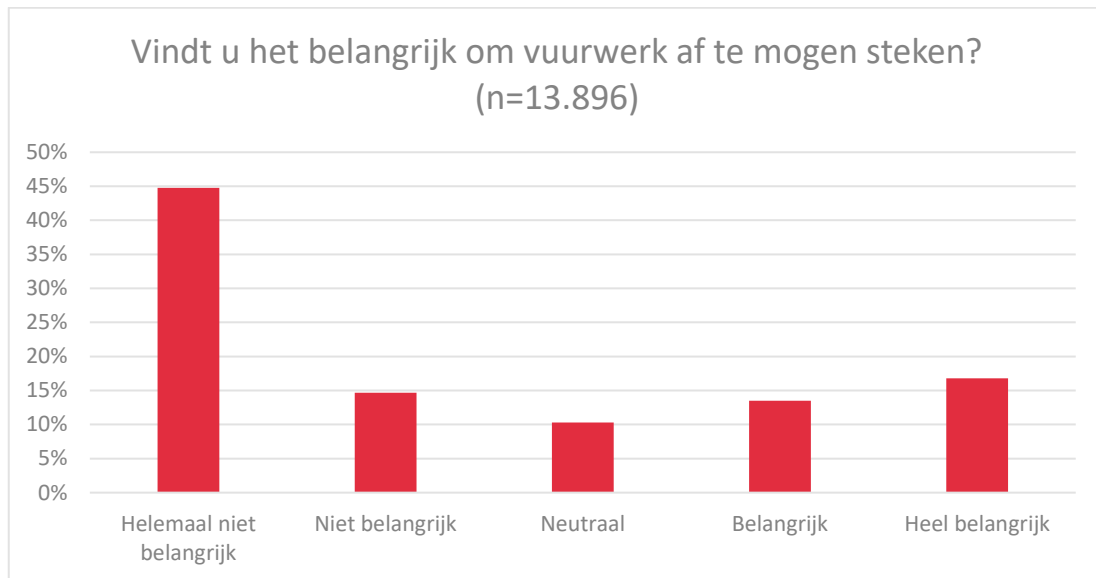
Kaart 6 – Hoeveel vuurwerk wordt er in uw straat of buurt afgestoken met oud en Nieuw?

Is vuurwerk afsteken belangrijk?

Een belangrijke vraag is welke waarde mensen hechten aan het afsteken van vuurwerk. En wat het bij hen oproept als de gemeente hen hierin belemmert. We hebben daarom gevraagd hoe belangrijk mensen het vinden om vuurwerk af te mogen steken met oud en nieuw (Grafiek 8). Voor 60 procent van de respondenten blijkt het 'helemaal niet belangrijk' of 'niet belangrijk' om vuurwerk af te mogen steken. Daarentegen vindt 30 procent het wel 'belangrijk' of 'heel belangrijk'. Den Haag wijkt dus nauwelijks af van het landelijke beeld.⁹ Het belang dat mensen hechten aan het mogen afsteken

⁹ 13,5 procent van de respondenten vindt het 'belangrijk' om vuurwerk af te mogen steken. 16,8 procent vindt het 'heel belangrijk'. Dit komt overeen met de landelijke cijfers zoals bijvoorbeeld het EenVandaag-onderzoek. Zie: 1V Opiniepanel (2016). *Onderzoek 'Vuurwerkverbod?'*. <http://opiniepanel.eenvandaag.nl>.

van vuurwerk blijkt wel sterk samen te hangen met de frequentie waarmee respondenten vuurwerk afsteken (zie Grafiek 3 en Grafiek 4; $r(13.896) = 0,762$, $p < 0,01$).¹⁰

Grafiek 8 – Vindt u het belangrijk om vuurwerk af te mogen steken?

Opvattingen over de vuurwerktraditie

Aan de hand van een zestal stellingen is gevraagd naar de opvattingen van mensen over de rol van vuurwerk bij het vieren van Oud en Nieuw. De stellingen gaan in op de verschillende aspecten van de vuurwerktraditie:

- Zelf vuurwerk (kunnen) afsteken is een waardevolle traditie die in stand moet blijven;
- Zelf vuurwerk afsteken levert te veel schade op aan mens en milieu;
- Zelf vuurwerk afsteken is ieders eigen verantwoordelijkheid;
- Het afsteken van vuurwerk levert te veel overlast op;
- Omdat de gemeente vuurwerkshows organiseert, mag het zelf afsteken van vuurwerk worden verboden;
- Er moet een landelijk verbod komen op het afsteken van vuurwerk.

Grafiek 8 laat op stadsniveau zien hoe de inwoners van Den Haag over vuurwerk denken. De zes stellingen over verschillende aspecten van de vuurwerktraditie blijken onderling sterk samen te hangen. Door het gemiddelde van deze vragen te nemen en deze waarden te vangen in een nieuwe variabele hebben we een goede indicatie van de houding (attitude) van respondenten tegenover vuurwerkgebruik.¹¹ Deze houding kan zijn gericht op het *behouden* van de huidige situatie rond het afsteken van vuurwerk, of juist gericht zijn op *verandering* en vermindering van het afsteken van vuurwerk. Met Kaart 7 doen we verslag van de *vuurwerkattitude* per buurt.

¹⁰ Vanwege de sterke relatie tussen de waarde die mensen toebedelen aan het zelf mogen afsteken van vuurwerk en de frequentie waarmee ze zelf vuurwerk afsteken, hebben we hier geen afzonderlijke geografische kaart van deze vraag opgenomen.

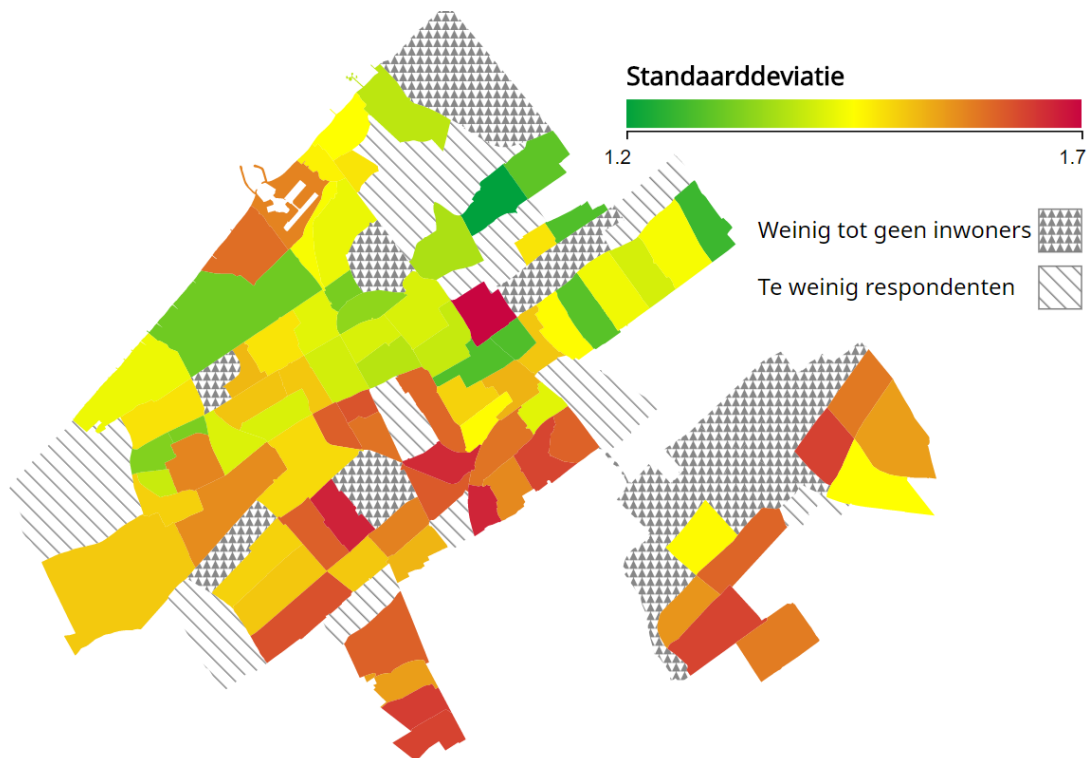
¹¹ Deze nieuwe variabele 'vuurwerkattitude' is gebaseerd op de resultaten van een factoranalyse van de hierboven geformuleerde variabelen. Deze factoranalyse leverde één factor op met een eigenvalue van 4,8 die 81 % van de variantie van de zes gebruikte variabelen verklaart.

Meer en minder veranderingsgezinde buurten

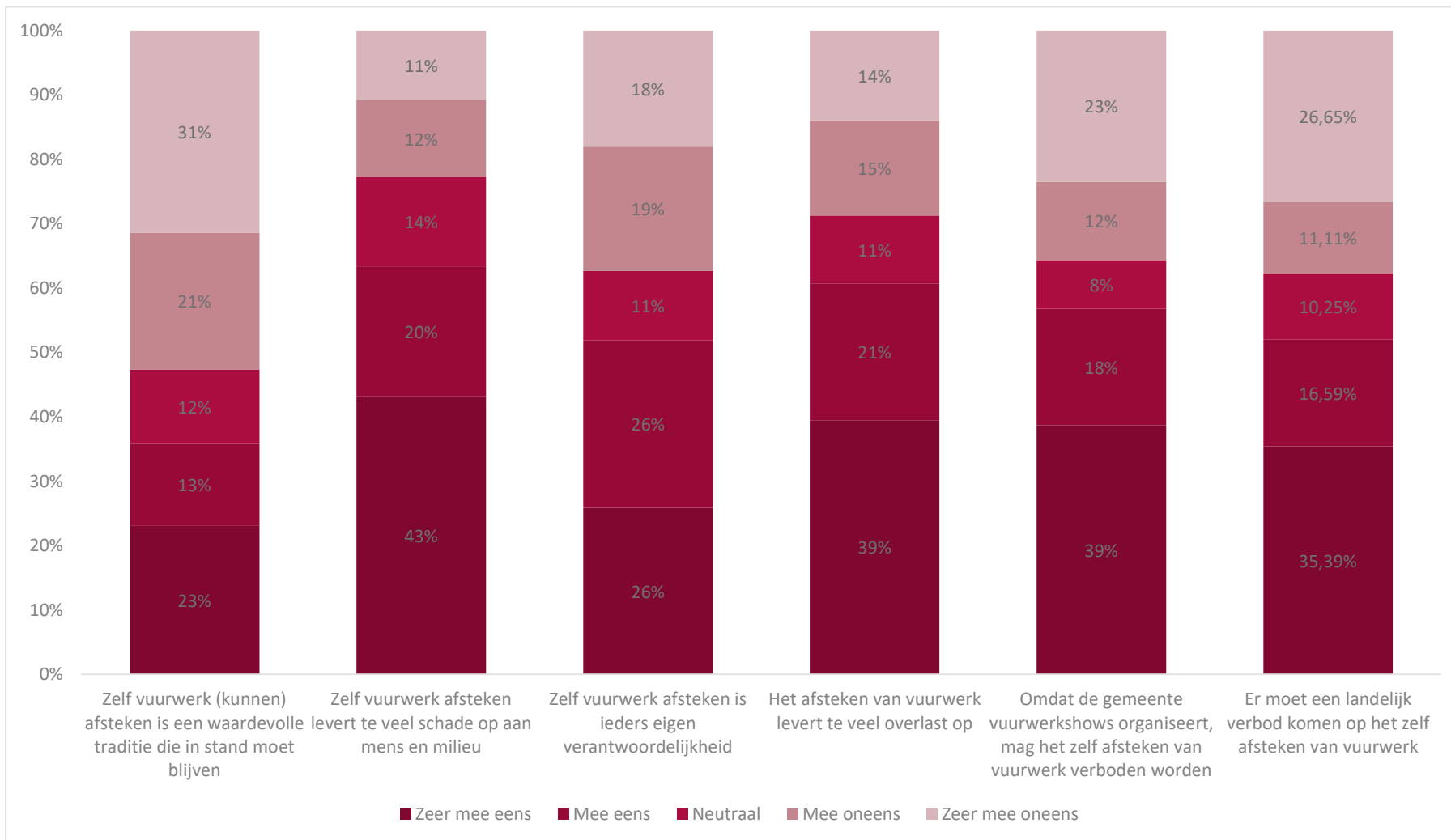
De vuurwerkattitude van Hagenaars hangt sterk samen met de frequentie waarmee ze zelf vuurwerk afsteken (zie Grafiek 4, $r = 0,699$, $p < 0,01$). Met andere woorden, gemiddeld genomen zijn het de minst veranderingsgezinde buurten waar het meeste vuurwerk wordt afgestoken.

Belangrijker nog dan de *gemiddelde* attitude in een buurt, is de *polarisatie* binnen een buurt. Dat wil zeggen: hoe groot zijn de onderlinge verschillen in houding (attitude) over het afsteken van vuurwerk binnen een buurt. Op Kaart 7 zijn homogene buurten (met relatief weinig onderlinge verschillen) groen gemarkeerd. Gepolariseerde buurten zijn rood.

In elke buurt is een aanzienlijke groep mensen te vinden is die open staat voor verandering in de manier waarop in Den Haag wordt omgegaan met het zelf afsteken van vuurwerk. Een enkele buurt kent bovendien slechts een kleine groep inwoners die bij voorkeur geen verandering ziet in de vuurwerktraditie. Dit zijn de buurten die in Kaart 7 groen zijn gemarkeerd. In de meeste buurten lopen de opvattingen echter verder uiteen. Dit zijn de buurten die oranje en rood zijn gemarkeerd.

Kaart 7 – polarisatie van Vuurwerkattitude. Weinig polarisatie (groen) – veel polarisatie (rood)

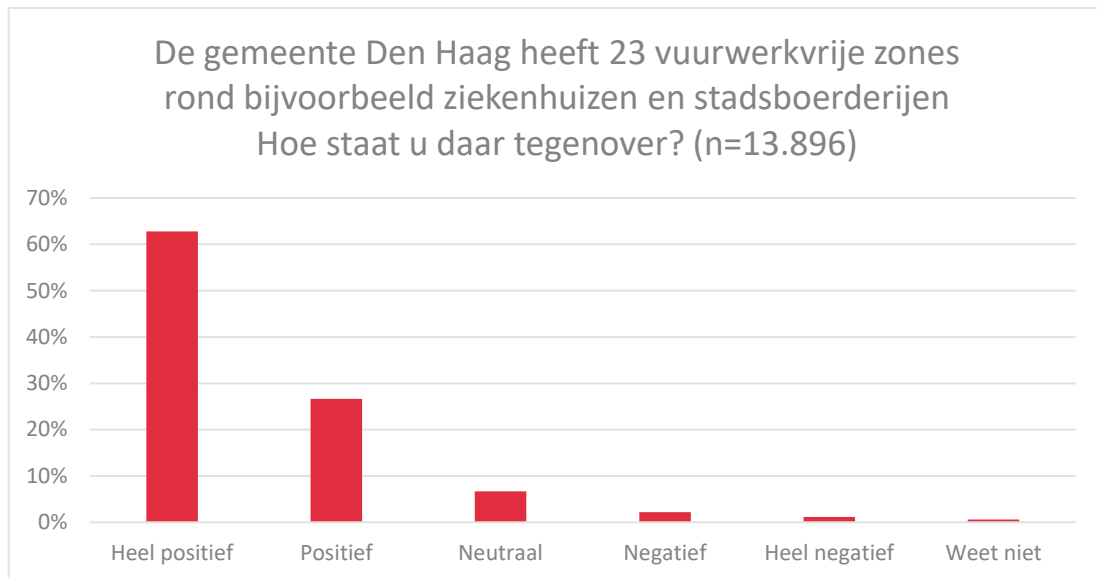

Grafiek 9 – Houding ten opzichte van het afsteken van vuurwerk

2.4. Bestaande en nieuwe vuurwerkvrije zones

Draagvlak

Van alle mogelijke maatregelen om overlast door vuurwerk tegen te gaan, hebben we in de enquête speciale aandacht gevraagd voor (vrijwillig) vuurwerkvrije zones. De vraag is wat Hagenaars vinden van de bestaande vuurwerkvrije zones en hoe ze tegenover uitbreiding ervan staan.

Grafiek 10 – mening over bestaande vuurwerkvrije zones

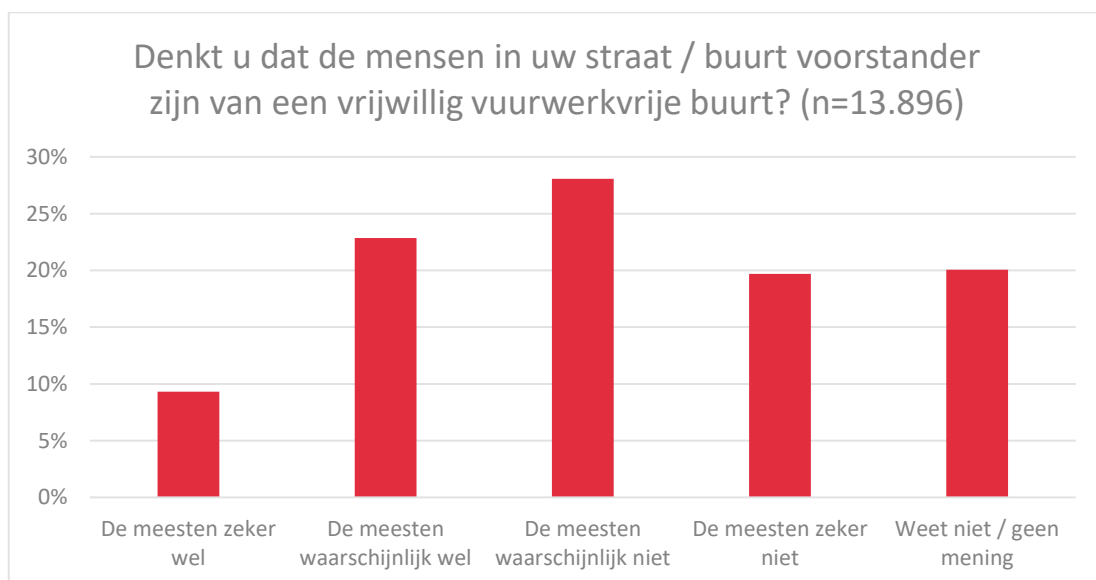
Grafiek 10 toont aan dat de bestaande vuurwerkvrije zones positief worden geëvalueerd. Van alle respondenten staat 90 procent 'positief' of 'zeer positief' tegenover de 23 bestaande vuurwerkvrije zones in Den Haag. Ook vroegen we mensen of ze er voorstander van zijn dat hun eigen buurt vrijwillig vuurwerkvrij wordt. Hierover zijn de meningen meer verdeeld. 27 procent van de respondenten is het hiermee oneens of zeer mee oneens.

Grafiek 11 – houding ten opzichte van vrijwillig vuurwerkvrije buurten

Vertrouwen in de buurt

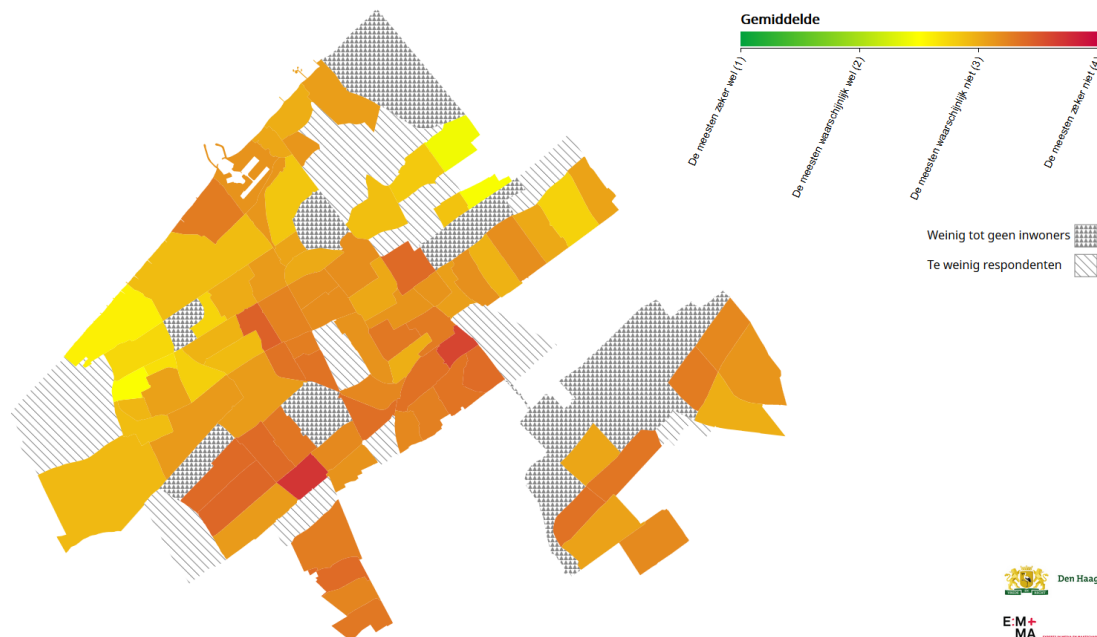
Veel minder mensen, namelijk ongeveer 30 procent van de respondenten, zijn van mening dat hun eigen buurt een kans maakt om vrijwillig vuurwerkvrij te worden. Een meerderheid voor of tegen is er niet. En dat komt feitelijk, omdat ongeveer een vijfde van de respondenten het niet weet (zie Grafiek 12).

Grafiek 12 – beeldvorming hoe buurtgenoten denken over een vuurwerkvrije buurt

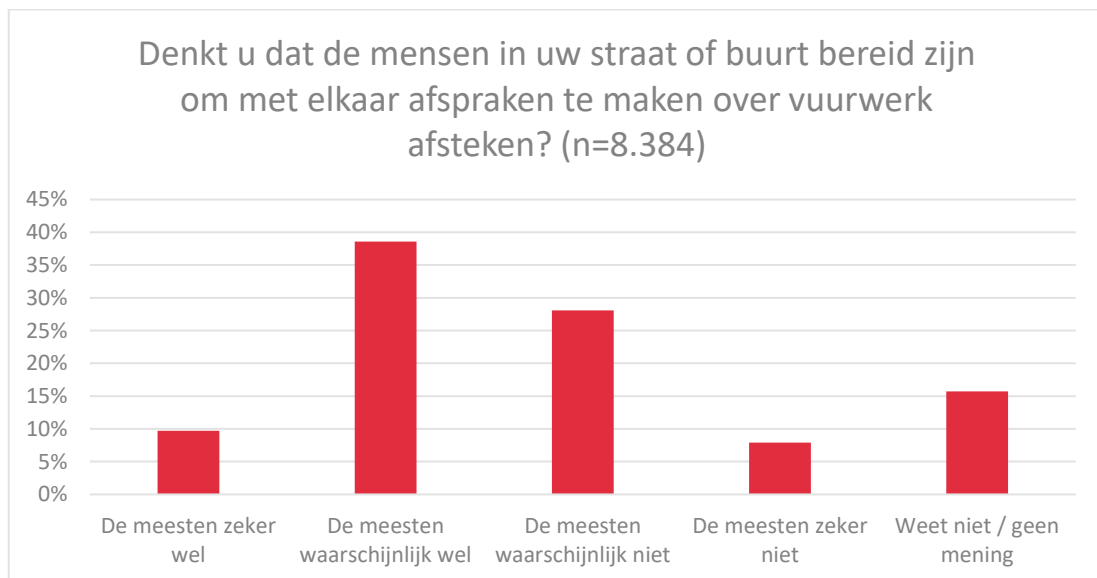
Dan is extra interessant om te zien hoe mensen denken dat hun burens erover denken om de buurt vuurwerkvrij te maken. Kaart 8 laat zien hoe Hagenaars het draagvlak voor vrijwillig vuurwerkvrije zones onder hun burens schatten. Het spreekt voor zich dat in de buurten waar het meeste vuurwerk wordt afgestoken, relatief weinig mensen denken dat er draagvlak is voor een vrijwillig vuurwerkvrije

buurt. Sterker nog: hier zijn de buurtbewoners het onderling roerend met elkaar over eens. De onderlinge verschillen in opvattingen over draagvlak zijn klein in deze buurten.

Kaart 8 - Denkt u dat de mensen in uw straat / buurt voorstander zijn van een vrijwillig vuurwerkvrije buurt?

Aan degenen die dachten dat er in de eigen buurt wel voorstanders te vinden zouden moeten zijn van een vrijwillig vuurwerkvrije eigen buurt is gevraagd of ze dachten dat de buurt bereid zou zijn om daar onderling afspraken over te maken.

Grafiek 13- bereidheid om onderling afspraken te maken

Een kleine 50 procent van degenen die denken dat er voorstanders van een vrijwillig vuurwerkvrije buurt in de buurt wonen, heeft de indruk dat de meesten er zeker of waarschijnlijk wel afspraken over willen maken. Deze uitkomst wijst op potentieel voor vrijwillig vuurwerkvrije buurten, maar erg groot is het niet.

3. Beperken van hinder en overlast

Dit hoofdstuk gaat verder in op hoe Hagenaars denken over het tegengaan van hinder en overlast die mensen van vuurwerk ervaren. En vooral dan wat zij daar zelf aan zouden kunnen bijdragen en hoe gemeente en politie daar slim op zou kunnen inspelen.

De bevindingen die hieronder worden toegelicht zijn gebaseerd op twee informatiebronnen. De enquête bevatte, ten eerste, twee open vragen. De ene vraag luidde wat iemand zelf – naast de genoemde vrijwillig vuurwerkvrije buurten – nog zou kunnen en willen doen om overlast door vuurwerk tegen te gaan. De andere was welke aanvullende maatregelen gemeente en politie zouden kunnen treffen om overlast door vuurwerk verder tegen te gaan. De antwoorden konden mensen vrijwillig zelf formuleren. Met behulp van slimme taalsoftware zijn de antwoorden gerubriceerd en vervolgens handmatig geanalyseerd.

In de tweede plaats hebben de onderzoekers in vijf geselecteerde buurten in totaal ongeveer 75 interviews gehouden met eerstelijns professionals en bewoners. We vroegen ze naar hun eigen opvattingen over het zelf afsteken van vuurwerk, of zij er hinder van ondervonden en hoe ze dachten dat hun buurt erin zou staan. Met deze interviews zijn we in de gelegenheid om met nuance weer te geven in welke buurten mensen zich om welke reden gestimuleerd voelen om zelf wat tegen hinder en overlast van vuurwerk te doen.

3.1. Belangrijkste bevindingen

Buurten verschillen. Onderling en ook de verschillen binnen buurten zijn groot. Dat onderstreepten we natuurlijk al. Maar de kwestie is veel minder zwart-wit dan die op het eerste gezicht misschien lijkt. Het is belangrijk om dat voor ogen te houden.

We geven puntsgewijs een overzicht van de belangrijkste inzichten die uit de enquête en met name het veldwerk voortvloeien.

- Het veldwerk maakt duidelijk dat buurtbewoners niet alleen maar ‘voor’ of ‘tegen’ zijn. In gesprekken komt juist veel loyaliteit, verdraagzaamheid, respect, begrip, nuance naar boven. En een enkele keer ook onverschilligheid. Maar gesprekken zijn vrijwel altijd mogelijk en bieden zicht op rijkgeschakeerde handelingsperspectieven.
- In de buurten met veel vuurwerk en veel hinder worden (afspraken over) een vuurwerkvrije buurt ‘niet haalbaar’ geacht. In buurten met relatief weinig vuurwerk en weinig hinder, is dat misschien wel haalbaar, maar vindt men het ‘niet nodig’. Er is immers geen probleem.
- De loyaliteit en de nuance maken ‘grootse afspraken’ in zekere zin overbodig. Heel veel mensen vinden vuurwerk ‘erbij horen’ en sommigen van hen nemen desgewenst zelf maatregelen door weg of binnen te blijven, of door op kleine schaal afspraken te maken over bijvoorbeeld het vuurwerkvrij houden van (delen van) een straat of een hoek of door juist een pleintje als afsteekplek te bestempelen: ‘kleine interventies’ lijken veelbelovend.
- Het is lastig om daar een begin mee te maken. Veel Hagenaars kijken dan toch eerst en vooral naar de gemeente. Het handhaven en bestrijden van vuurwerkoverlast beschouwen zij als een taak van de overheid. En ze vinden massaal dat dit strenger moet. Maar tegelijkertijd noemen buurtbewoners desgevraagd legio manieren om een bijdrage te leveren aan het tegengaan van overlast. Initiatief is er wel degelijk – als het maar aandacht krijgt.

- Mensen weten wat er in hun buurt gebeurt. Dat is een interessant aangrijpingspunt. Want buurtbewoners weten ‘bij hen’ zou kunnen werken en waarom dat het geval is. Burgers als bron van informatie.
- Hagenaars willen wel iets doen, maar niet hoeven beginnen. Ze moeten dus gestimuleerd worden om te handelen. En dat ligt erg subtiel. De lokale overheid moet hiertoe in een wezenlijk andere rol stappen. Juist niet meteen gaan regelen wat buurtbewoners roepen dat de gemeente moet doen. Niet voordoen, zelfs niet aanjagen of inspireren. Maar duidelijk maken dat zelforganisatie van burgers begint bij het saaie maar voorwaardelijke werk. Help, ontregel, steun, faciliteer zo buurtbewoners en hun initiatieven op hun eigen hyperlokale niveau.

3.2. Wat burgers zelf menen te kunnen doen

Vanuit het oogpunt van beleid en uitvoering is het belangrijk om te weten of buurtbewoners zelf iets willen en kunnen doen om overlast van vuurwerk te voorkomen of te verminderen. En als dat zo is, wat dan precies? Want daar zou dan vanuit de gemeente op aangehaakt kunnen worden, bijvoorbeeld door te onderstrepen dat de gemeente zo’n initiatief op prijs stelt en als een goed voorbeeld in de etalage wil zetten, of verstandige en nuttige initiatieven zelfs met raad en daad wil ondersteunen.

En burgers noemen nogal wat op de vraag wat ze zelf zouden kunnen en willen doen. In de figuur hieronder is een korte samenvatting weergegeven.

Wat kan ik zelf doen als burger?

- Afspraken maken of in gesprek gaan met de burens
- Anderen wijzen op gevaren voor mens en milieu
- Centrale afsteekplaats voor vuurwerk
- Folders verspreiden
- Het goede voorbeeld geven
- Meer voorlichting
- Melden bij de politie
- Ons houden aan toegestane afsteektijden
- Rekening houden met elkaar en elkaar aanspreken op overlastgevend gedrag
- Eigen rommel opruimen
- Veilig vuurwerk afsteken
- Vuurwerkvrije zones of buurten
- Zelf stoppen met vuurwerk afsteken

“Ik denk echter dat in geen enkele buurt volledige overeenstemming kan ontstaan over een vuurwerkvrije buurt” (2432, wijk 42)

Verdeelde reacties

De reacties op vuurwerkvrije zones of buurten zijn verdeeld. Niet iedereen staat negatief tegenover een vuurwerkvrije zone of buurt, maar respondenten vragen zich wel af hoe dit gerealiseerd zou moeten worden in de eigen buurt. Daarnaast verwacht een deel van de mensen in ruil voor een vuurwerkvrije zone, dat de gemeente zorgt voor vuurwerkshows of een centrale afsteekplaats.

Vuurwerkvrije zones en buurten kunnen ook op kleiner schaalniveau, zoals een vuurwerkvrije straat of een *“vuurwerkvrije stoep”* (1937, wijk 4). Een sympathieke variatie komt van iemand die het perspectief wil omdraaien: *“Wijs vuurwerkzones aan i.p.v. vuurwerkvrije zones”* (3064, wijk 22). Voor

sommige buurten, waar mensen erg hangen aan de mogelijkheid om vuurwerk te mogen afsteken, zou dat zomaar een slimme aanleiding kunnen zijn voor een constructief gesprek tussen gemeente en buurtbewoners.

“Gezamenlijk buurtfeest organiseren voor de avond/nacht zelf zodat afsteken van vuurwerk voor mijn buurt zich concentreert op 1 plek van vuurwerk afsteken. En dan ook (na die leuke kennismaking tijdens Oud en Nieuw) opruimacties in de straat organiseren nadien. Samen verantwoordelijkheid nemen voor de troep die je hebt gemaakt.” (2189, wijk 11)

“De hele buurt hoeft niet vuurwerkvrij, een aangewezen plek zou al heel erg helpen.” (10157, wijk 25)

Helpt voorlichting?

Een belangrijke vraag is of het afsteken van vuurwerk voor iedereen overlast oplevert. En zo ja, door wie de overlast veroorzaakt wordt. Veel respondenten ervaren het afsteken van vuurwerk niet zozeer als overlast, alleen wanneer er sprake is van knal- en illegaal vuurwerk. Sommige respondenten stellen voor om alleen klein siervuurwerk toe te staan. Deze mensen geven hierbij aan dat de overlast vooral gepleegd wordt door kinderen en jongeren. Het accent zou volgens respondenten moeten komen te liggen op meer (preventieve) voorlichting voor jongeren en kinderen.

“Ik vind siervuurwerk wel prima, daar ondervind ik echt geen overlast aan. Maar al die harde knallen en gevaarlijke dingen en kinderen met gierend testosteron in hun lijf vind ik wel een risico. Misschien moet er veel serieuzere voorlichting op scholen komen, en mensen met vuurwerkverwondingen en agenten/ambulance personeel daar laten spreken”. (9458, wijk 2)

Een groep respondenten is voor voorlichting. Deze mensen dragen ideeën aan zoals *“een vuurwerk cursus op scholen”* (755, wijk 28), *“filmmpjes”* (11855, wijk 25) of *“het verspreiden van folders”* (12245, wijk 22). Hiertegenover staat echter een groep die aangeeft dat vuurwerk afsteken juist vooral voor de kinderen een feest moet zijn:

“Niet alleen vind ik vuurwerk afsteken een groot goed, mijn kinderen kijken het hele jaar ernaar uit!” (3748, wijk 7)

Nogal wat mensen pleiten voor meer bewustzijn voor de gevaren voor mens, milieu en dier. Respondenten met huisdieren geven aan dat zij hinder van het vuurwerk ervaren doordat hun huisdier bang wordt en zij daardoor genoodzaakt zijn thuis en binnen te blijven met de jaarwisseling.

Voor wat hoort wat

“Georganiseerd afsteken door de overheid kan een mooi alternatief zijn” (7621, wijk 19). Als de gemeente besluit vuurwerkshows te organiseren, zijn sommige respondenten zelfs bereid een belastingbijdrage te leveren of zelf mee te helpen met het organiseren van de show. Waar de ene respondent meer grote vuurwerkshows verwacht, zoals op het Scheveningse strand, denken sommige respondenten dat het ook op kleine schaal mogelijk is: *“Overleg met de buurt om samen iets qua vuurwerk te organiseren”* (12791, wijk 44).

De respondenten zijn bereid vuurwerkoverlast te melden bij de politie (of gemeente), maar hebben niet het idee dat zij verder zelf iets bij kunnen dragen om overlast tegen te gaan. Respondenten dragen zelf wel creatieve oplossingen aan, zoals een hotline of via *“... een buurtapp voor veiligheid in de wijk en via deze app gevaarlijke situaties (laten) melden”* (9878, wijk 15).

Attributie, of redelijke verwachting?

Er zijn wel enkele belangrijke kanttekeningen te maken bij de bereidheid om zelf bij te dragen aan minder vuurwerkoverlast. Zo zien veel Hagenaars het handhaven en bestrijden van vuurwerkoverlast als een taak van de gemeente of overheid. Sommige respondenten verwachten enige coördinatie vanuit de gemeente, andere respondenten vinden handhaving en toezicht aan de gemeente toebehoren en zijn niet bereid iets bij te dragen.

“Vragen of de gemeente en/of buurthuizen er een mooi feest van willen maken samen met de bewoners.” (11409, wijk 2)

“Ik vind het geen taak van burgers, maar van de gemeente of overheid om overlast tegen te gaan”. (536, wijk 9)

“De gemeente vragen in de kranten duidelijk te laten zien wat die onzin de gemeenschap kost, en het aantal gewonden en gehoor- en oogletsel aan geven, en schade aan gemeentelijk straatmeubilair etc etc.” (9239, wijk 3)

De Vogelbuurt is een bijzondere uitschieter. De wijk staat positief tegenover vuurwerkvrije zones en het organiseren van vuurwerkshows. Voorts zijn bewoners uit de wijk bereid zelf ook een bijdrage te leveren aan een vuurwerkvrije stad door bijvoorbeeld het goede voorbeeld te geven, of in gesprek te gaan met buurtbewoners.

3.3. Wat gemeente en politie kunnen doen

Burgers verwachten toch best veel van gemeente en politie. Dat zegt wat over hun eigen handelingsverlegenheid vermoedelijk, maar ook over de samenhang en daadkracht in de buurten. In de figuur hieronder is kort samengevat wat mensen van de gemeente en de politie verwachten.

Wat kunnen de gemeente en politie doen?

- Strengere handhaving en toezicht
- Directe handhaving en inbeslagname
- Aanpak illegale vuurwerkhandel
- Meer en hogere boetes en straffen
- Meer (zichtbaar) blauw op straat
- Minder verkooppunten
- Knalvuurwerk tegengaan
- Centrale afsteekplaatsen aanwijzen
- Vuurwerkshows organiseren
- Vuurwerkvrije zones
- Meer voorlichting
- Vuurwerkverbod

Harde hand

De roep om meer handhaving en toezicht door gemeente en politie is luid en duidelijk. Meer controle (5.404 keer genoemd), hogere boetes (4.096 keer genoemd), hogere straffen (2.523 keer genoemd) en strengere handhaving en toezicht (2.859 keer genoemd) zijn termen die vaak terugkomen in de geschreven antwoorden.

“Vrijwilligheid en zachte maatregelen leiden in Nederland meestal tot onduidelijkheid en niet respecteren van afspraken. Het beste is, vanwege overlast, vervuiling, gezondheidsrisico's, en de elk jaar voorkomende ongeregelheden een verbod op privé vuurwerk afsteken en pak 'm beet 3 grote centrale vuurwerkshows organiseren, bijv. op Malieveld, Zuiderpark, Scheveningse strand. Waarom zou dat in andere landen wel lukken en hier niet? Vuurwerk afsteken is geen traditie in de zin van cultureel erfgoed.” (371, wijk 5)

“1. Een totaal verbod op vuurwerk 2. Politie en stadswachten moeten frequent monitoren en bij overtredingen fikse boetes uitschrijven 3. Notoire 'veelplegers' desnoods huisarrest opleggen of desnoods vastzetten. De overlast start al geruime tijd voor de jaarwisseling.” (5535, wijk 18)

Een belangrijke constatering is dus dat respondenten zaken als strengere handhaving en meer toezicht een belangrijk argument vinden om vuurwerkoverlast tegen te gaan. Dit wordt gezien als een taak van overheid, gemeente en politie. Zichtbaar blauw op straat wordt tijdens de jaarwisseling vaak gemist. Misschien weten mensen niet dat de politie dan zowat alle beschikbare capaciteit inzet en zou de zichtbaarheid en presentie van politie en BOA's via slimme communicatie beter of anders onder de aandacht kunnen worden gebracht.

Toch klinkt er ook een ander geluid. Er is onder een klein deel van de respondenten begrip dat de situatie werkbaar moet blijven voor met name de politie:

“Ik denk dat politie voldoende doet om overlast tegen te gaan. Politie is er om veiligheid te waarborgen, niet om te moeten controleren of er sprake is van overlast. Dat is niet werkbaar. De kans dat er te veel meldingen of klachten leiden tot een enorme druk op meldcentrales met als risico dat er niet gereageerd kan worden op werkelijke crises is groot. Het is vrijwel onmogelijk om alle overlast te voorkomen zolang het bij wet toegestaan is zelf vuurwerk af te steken.” (13736, wijk 18)

Aanvullende maatregelen

Respondenten komen zelf met voorstellen voor regelgeving of beleid dat vuurwerkoverlast terug moet dringen. Verscheidene respondenten geven bijvoorbeeld aan dat (nog) beperktere afsteektijden een kader kunnen bieden voor beleid en regelgeving:

“Alleen maar vuurwerk afsteken tussen 23u en 2u, de meeste overlast ervaar ik van het afsteken van knalvuurwerk gedurende de dag.” (6455, wijk 2)

Andere voorstellen betreffen het *“opleggen van een behoorlijke milieuheffing op vuurwerk”* (13953, wijk 4); *“het beperken van verkooppunten”* (o.a. 8899, wijk 7); *“het beperken van verkooptijden”* (10410, wijk 9) en bijvoorbeeld *“het afhalen bij verkooppunten beperken tot oudejaarsdag”* (11549, wijk 22). Respondenten geven aan vooral last te hebben van illegaal en knalvuurwerk. Door het verbieden van knalvuurwerk zou overlast kunnen worden teruggedrongen. Veel respondenten zijn voor een algeheel verbod op knalvuurwerk. Een deel van de respondenten is zelfs voor een totaal/landelijk verbod op vuurwerk.

Wel meedoen, niet beginnen

Daarnaast staat een groot deel van de respondenten ook achter maatregelen waarbij zij zelf betrokken kunnen worden. Zoals meer voorlichting, vuurwerkvrije zones of het afsteken van vuurwerk op een centraal plaats. Kanttekening hierbij is wel dat respondenten verwachten dat zo'n initiatief genomen wordt door de gemeente:

“De gemeente zou meer vuurwerkvrije zones kunnen instellen...” (13168, wijk 16)

“Gemeente: verkoop verbieden of meer vuurwerkvrije zones instellen...” (951, wijk 13)

“Gemeente door vuurwerkvrije zones in te stellen. Politie door die zones te handhaven.”
(5801, wijk 18)

Terug naar de bijzondere uitschieter: De Vogelbuurt. De bewoners uit de Vogelbuurt zijn voor een vuurwerkverbod en zien handhaving, toezicht en de controle hierop als een taak van de gemeente. De wijk staat positief tegenover vuurwerkvrije zones en het organiseren van vuurwerkshows. Daarnaast zijn wijkbewoners bereid een bijdrage te leveren aan een vuurwerkvrije stad.

3.4. Vijf buurten onder de loep

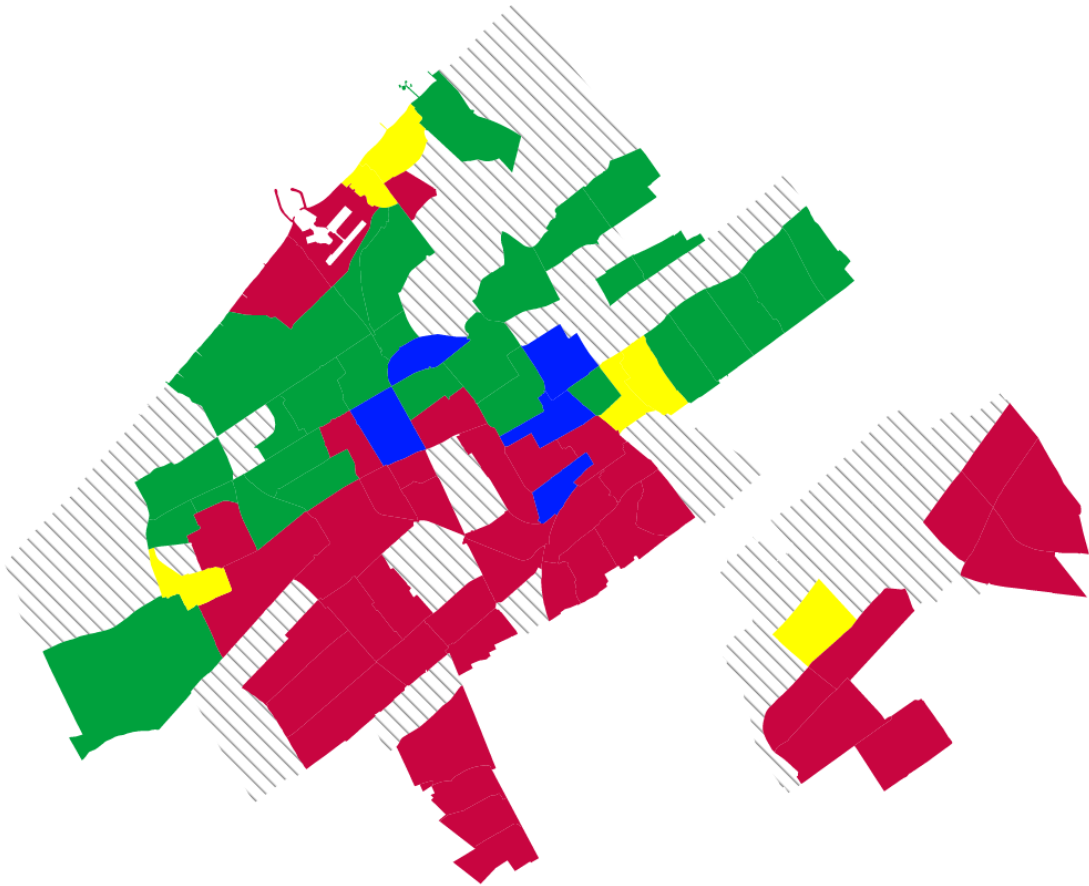
Den Haag kent veel, sterk verschillende buurten. Veel, soms zelfs aangrenzende, buurten kunnen heel verschillend denken over vuurwerk afsteken. En kennen daarin ook heel andere gewoontes. In het komende gedeelte van het onderzoek duiken we dieper de buurten in. In welke buurten lijkt potentieel te bestaan om onderling afspraken te maken over vuurwerk afsteken en in welke buurten ontbreekt dat juist? En, niet onbelangrijk, waarom is dat zo?

Om zicht te krijgen op het waarom is het nodig om de context te begrijpen waarbinnen bepaalde standpunten zich voordoen. De ligging van de buurt is daarbij van belang (centraal of perifeer), maar ook de bevolkingsdichtheid en -opbouw. Al even cruciaal is hoe contrastrijk (c.q. gepolariseerd) de meningen zijn verdeeld vóór en tegen het zelf afsteken van vuurwerk. Dit onderscheid is heel belangrijk om het potentieel in de buurt te kunnen aanboren. Verwachtingen over hoe we met vuurwerk willen omgaan en overlast willen beperken, moeten over en weer (en steeds opnieuw) helder worden uitgelegd. En dat werkt anders in buurten waar mensen het over 't algemeen wel eens zijn, dan in buurten waar de meningen scherp tegenover elkaar staan.

In welke buurten huist nu het meeste potentieel om vrijwillig vuurwerkvrij te worden?¹² Anders gezegd, in welke buurten denken bewoners dat er een meerderheid is die voorstander is van een vrijwillig vuurwerkvrije eigen buurt én dat er ook een meerderheid is in die buurt waarmee daarover afspraken gemaakt kunnen worden? Kaart 9 geeft een aantal 'typen' buurten weer.¹³ Om zicht te krijgen op de context waarbinnen de meningen in de verschillende buurten tot stand komen, zijn we 'het veld' ingetrokken om gesprekken met buurtbewoners aan te knopen. We vroegen ze naar hun eigen opvattingen over het zelf afsteken van vuurwerk, of zij er hinder van ondervonden en hoe ze dachten dat hun buurt erin zou staan.

¹² Nogal wat respondenten geven aan niet te weten of hun buurt vrijwillig vuurwerkvrij zou willen zijn (20,8 procent). Ook een aanzienlijk percentage zegt 'zeker niet' (16,4 procent). Aan deze mensen is, door middel van *routing* in de enquête, niet gevraagd of zij denken dat er afspraken over vuurwerk te maken zijn met de buurt. Overigens zegt nog eens 15,5 procent aan wie dat wel gevraagd is, dat niet te weten. Al met al spreekt 51,7 procent van de respondenten zich duidelijk uit binnen de hier genoemde twee categorieën: 'zeker of waarschijnlijk wel vuurwerkvrij én zeker of waarschijnlijk wel afspraken te maken' versus 'zeker niet vuurwerkvrij of waarschijnlijk niet vuurwerkvrij én zeker of waarschijnlijk geen afspraken te maken'.

¹³ **Groen:** buurten waar meer mensen denken dat de buurt **wel** vuurwerkvrij zal willen zijn en ook dat er een meerderheid zal zijn waarmee daarover afspraken te maken zijn, dan andersom. **Geel:** buurten waar ongeveer evenveel mensen die denken dat het wel zou moeten kunnen lukken als mensen die juist denken van niet. **Rood:** buurten waar meer mensen denken dat de buurt **niet** vuurwerkvrij zal willen zijn en die ook denken dat er waarschijnlijk geen afspraken over te maken zijn, dan andersom. **Gestreept:** buurten die we buiten beschouwing hebben gelaten (zie 6.1), of waar verhoudingsgewijs veel mensen kozen voor een andere optie. Zij denken dat hun buurt wel vuurwerkvrij zou willen zijn, maar ook dat er daarover waarschijnlijk geen afspraken te maken zijn. **Blauw:** de vijf, op onderdelen relatief extreem scorende buurten uit de enquête, waar we aanvullend veldwerk hebben verricht.

Kaart 9

We hielden deze straatinterviews in vier, sterk uiteenlopende en over het onderwerp sterk uitgesproken buurten: Voorhout, Zuidwal, Schildersbuurt-Oost en Sweelinckplein en omgeving. Daarnaast hebben we een meer gematigde buurt geselecteerd die min of meer het midden houdt tussen de extremen. Dat is de Valkenbosbuurt. In de beknopte schetsen beschrijven we de buurt zoals die uit de kwantitatieve analyse naar voren komt. We vatten samen wat men bij de open vragen in de enquête antwoordt. En we geven een beeld van wat de interviews op straat en aan de deur hebben opgeleverd.

Voorhout

In Voorhout hecht men, blijkens de enquête, gemiddeld genomen veel waarde aan het zelf kunnen afsteken van vuurwerk. Maar tegelijkertijd is men er ook sterk verdeeld over. Men is ronduit tegen vuurwerkvrije zones, maar ervaart ook weinig hinder. Er wordt trouwens benedengemiddeld veel vuurwerk afgestoken in deze buurt. Voorhout lijkt qua antwoorden in de enquête in veel opzichten op Zonne Veld, alleen wordt daar duidelijk bovengemiddeld veel vuurwerk afgestoken.

Opmerkelijk is dat Voorhout grenst aan het qua vuurwerkbeleving totaal andere Uilebomen. Daar vindt men zelf afsteken helemaal niet belangrijk en is men sterk voorstander van een vrijwillig vuurwerkvrije buurt.

In Voorhout hebben 106 mensen de enquête helemaal ingevuld; 41 van hen schreven een antwoord bij de vraag wat ze zelf zouden kunnen doen om overlast door vuurwerk tegen te gaan – en dat is heel veel. De antwoorden verwijzen toch wel heel vaak naar de gemeente. Burgers zeggen zelf niet veel te kunnen doen, behalve zelf niets afsteken. Eén respondent zegt: “In mijn woonomgeving

weinig aangezien het midden in de binnenstad is.” Bij de vraag wat de gemeente zou kunnen doen, vinden we naast het organiseren van vuurwerkshows vooral verbieden, handhaven en beboeten.

Weinig cohesie

In Voorhout spreken we met circa tien mensen. De buurt kenmerkt zich door grote statige huizen, veel horeca, grote auto's. Verreweg de meeste mensen die we spreken vinden dat vuurwerk met Oud en Nieuw 'erbij hoort'. Eén, wat oudere vrouw met een hondje op straat spreekt zich uit voor een algeheel verbod. Zij kreeg ooit vuurpijl in haar klimop en bluste de brand met hulp van een buurman. Ze woont al lang in de buurt, maar kent de mensen die er wonen niet goed. Er is veel verloop. Mede om die reden denkt ze dat het moeilijk zal zijn om afspraken met de buurt te maken. Er is weinig cohesie. Veel expats. Een oudere man heeft begrip voor de afstekers, maar heeft wel veel hinder van de troep. Op de brug komen 'rode tapijten' van het knalvuurwerk, zegt hij. Hij woont al lang in de buurt maar weet niet of er afspraken te maken zouden zijn. Hij kent veel burens niet.

De jongeren die we spreken zijn allemaal vóór vuurwerk. Ze vinden het leuk en gezellig. En als er een vuurwerkvrrije zone zou komen, zouden ze zonder bezwaar 'ergens anders' hun rotjes gaan afsteken.

Een moeder van een zoon van 19 wil de gemeente (ongevraagd) aanraden 'geen beleid' te voeren qua vuurwerk. Het is rustig in Voorhout. Dat moet zo blijven, vindt ze.

Zuidwal

In Zuidwal ervaart men volgens de enquête erg veel hinder, is men sterk voor een vrijwillig vuurwerkvrrije buurt, vindt men het zelf afsteken van vuurwerk niet belangrijk, maar denken toch relatief veel mensen dat het waarschijnlijk niet mogelijk is om onderling afspraken over vuurwerk te maken.

Zuidwal valt op door het hoge aantal mensen dat een antwoord schrijft bij de open vragen. 126 van de 199 respondenten uit Zuidwal schrijven iets dat zij zelf zouden kunnen doen om de overlast te beperken. Ook hier wordt overigens vaak de gemeente aangeropen, of er wordt gezegd dat men 'niets' kan doen. Dat duidt trouwens niet altijd op moedeloosheid: "Niets. Het is maar 1 dag per jaar! Waar gaat dit over." Een andere respondent: "Heb geen invloed in de buurt van Chinatown." Weer een ander: "Ik ben hierover in het verleden al in gesprek gegaan met burens. Dit resulteerde in vuurwerk door de brievenbus." Een buurtspecifiek antwoord: "Ik woon in hartje centrum dus er komen veel mensen die niet in mijn buurt wonen maar er wel vuurwerk afsteken. Dat maakt het maken van onderlinge afspraken of het nemen van andere maatregelen lastig."

Ook in Zuidwal lijkt de gemeente desgevraagd vooral te moeten verbieden en handhaven. Maar er wordt ook gewezen op minder verkooppunten en harder optreden tegen openbare dronkenschap.

Multicultureel

Bij een rondgang door Zuidwal valt meteen het Chinatown gedeelte ervan op. Opmerkelijk is dat vrijwel niemand van de Chinese inwoners die wij aanspreken Nederlands verstaat of spreekt. De buurt heeft een sterk multicultureel karakter. Het beeld dat uit de gesprekken naar voren komt strookt niet met de bevindingen uit de enquête. Niemand van de ondervraagden zegt hinder van het vuurwerk te ervaren. De buurt kenmerkt zich door een soort politieke correctheid: ieder het zijne. Van de meesten mag het blijven zoals het is. Eén vrouw is sterk voor een algeheel verbod. Zij denkt dat er in de buurt wel afspraken te maken zijn, met hulp van enkele betrokken buurtbewoners. De Marokkaanse jongeren die we spreken halen hun schouders op: ach, het is wel best zo. Een oudere Indonesische man van, naar eigen zeggen, 84 heeft geen hinder van het vuurwerk, maar vindt een eventueel afschaffen 'ook prima'. Hij incarneert daarmee de relatieve gelatenheid die we in Zuidwal aantreffen.

Schildersbuurt-Oost

Van gelatenheid is in Schildersbuurt-Oost weinig te merken. Hier wordt volgens de respondenten in de enquête erg veel vuurwerk afgestoken. Schilderswijk-Oost scoort het hoogste van alle buurten op dit punt. Men ervaart er ook nog eens de meeste hinder van alle buurten. Tegelijkertijd zijn er relatief veel mensen die denken dat er draagvlak is voor een vrijwillig vuurwerkvrij Schildersbuurt-Oost. Maar ze denken ook dat het waarschijnlijk niet mogelijk zal zijn om daarover afspraken te maken. Schilderswijk-Oost is bovengemiddeld voorstander van een vrijwillig vuurwerkvrije buurt, in tegenstelling tot Schildersbuurt-West waar men benedengemiddeld voorstander daarvan is.

De enquête werd door 58 respondenten uit Schildersbuurt-Oost ingevuld. 31 van hen namen de moeite om bij de vraag 'wat zou u zelf kunnen en willen doen om overlast door vuurwerk tegen te gaan?' een antwoord op te schrijven. De vraag blijkt niet altijd even letterlijk te worden genomen. Zo schrijft een respondent: "Met een ME-wagen met waterkanon alles doven". Of een andere: "Meer vuurwerkshows organiseren". Dat zijn niet de dingen die particulieren kunnen doen. Veel anderen noemen bruikbare tips. Zelf geen vuurwerk afsteken komt uiteraard veel voor, maar ook "Misschien een stickertje plakken op je deur". Of "Een oogje in het zeil houden vanaf het balkon."

Sommigen tonen zich angstig of bezorgd: "Weet ik niet. Ik kom zo min mogelijk buiten rond Oud en Nieuw" of "Ik ga er niet tussen staan. Ik heb nu mijn ogen en ledematen nog." of "In mijn buurt is het vechten tegen de bierkaai als je iets wil bereiken als individu of als kleine minderheid."

Tolerant

Het is gemakkelijk in Schildersbuurt-Oost om met mensen, ook jongeren, over het onderwerp te praten. De mensen zijn vriendelijk en open en er heerst een gemoedelijke sfeer. Dat is met Oud en Nieuw wel anders. Eén respondent beschrijft hoe een auto vlak voor zijn deur tijdens de jaarwisseling in brand werd gestoken. Een ander beschrijft de 'keiharde knallen' van de illegale Cobra's, die overigens 'het hele jaar door' worden afgestoken. Geen van de ondervraagden denkt dat er afspraken te maken zijn. "Maar wat wel zou kunnen helpen is meer voorlichting over de risico's, vervuiling e.d. op de basisschool." En mocht het al tot afspraken kunnen komen dan zullen er altijd mensen zijn die zich er niet aan houden. Eén respondent noemt ze de 'de rotte appels'. Een clubje van vijf jongeren op straat (geschatte leeftijd 16-21 jaar) toont zich verdeeld. Eén jongen is fervent voorstander ('het hoort erbij'), de andere vier tonen zich schoorvoetend tegen. Vuurwerk is iets voor 'de jonkies' zeggen ze. Zij zijn er eigenlijk al te oud voor en het kost veel geld. Ze hebben eigenlijk wel begrip voor mensen die hinder hebben van het lawaai en de troep. De hoeveelheid afgestoken vuurwerk neemt wel iets af, denken ze. Een van de jongens vertelt over een andere jongen die een pijl in zijn oog had gekregen. Hij denkt er met afgrijzen aan terug. Naarmate het gesprek vordert, keren ze zich steeds meer tegen het vuurwerk om zich uiteindelijk uit te spreken voor een stadsbreed verbod maar dan wel 'met een mooi feest met drank op het strand of zo.' Een meisje met hoofddoek op straat zegt ook dat het minder is geworden de laatste jaren. Ze heeft er geen last van. Ze wil niet zeggen wat ze denkt dat anderen in haar buurt vinden. 'Dat moeten zij zelf weten.' Tolerantie en verdraagzaamheid kenmerken Schildersbuurt-Oost.

Sweelinckplein

Aan de andere kant van het spectrum vinden we de rustige buurten. Dit zijn ook de buurten waar men volgens de enquête het sterkst voorstander is van een vrijwillig vuurwerkvrije buurt. Het gaat om buurten als Uilennest, Waalsdorp, Sweelinckplein e.o., Duinzigt en Archipelbuurt. Sweelinckplein is vanwege de centrale ligging hiervan interessant om nader te bekijken.

Kijken we naar de antwoorden op de open vraag naar wat men zelf zou kunnen doen om de overlast tegen te gaan in Sweelinckplein dan valt op dat veel minder wordt gewezen op de gemeente en vrijwel iedereen zaken noemt als afspraken maken, met burens overleggen, overleg organiseren, mensen aanspreken, e.d. Maar ook posters plakken en 'anderen aanmoedigen om geen vuurwerk af

te steken'. Bij de vraag wat de gemeente zou kunnen doen, vinden we relatief veel nadruk op informeren en bewustwording.

Nette buurt

Wie door de omgeving van Sweelinckplein wandelt ziet hoge statige huizen, een keurig aangeharkt parkje, jonge vaders met kinderen op hun fiets. De buurt ademt rust en overzicht. Een vrouw van circa dertig jaar omschrijft de buurt als 'een nette buurt'. Ze heeft geen last of hinder van het vuurwerk. Mensen zijn over het algemeen hoger opgeleid, politiek actief en hebben 'een bepaalde moraal'. Afspraken met buurtbewoners zijn te maken, maar misschien is dat wel helemaal niet nodig, zo horen we, omdat het 'vanzelf' al goed gaat.

Een jonge vrouw met een hondje is erg tegen vuurwerk, vooral vanwege haar hond. Ze denkt dat er in de buurt zeker goede afspraken te maken zijn met buurtbewoners. Zoals een centrale plaats voor het afsteken van vuurwerk, aan te geven met behulp van bordjes. Er zijn ook al goede initiatieven uit de buurt, zoals een wandeluurtje op oudejaarsavond voor de honden. Tussen zes en acht is er het kindervuurwerk. En tussen acht en tien is het dan echt stil, zodat de honden even rustig uitgelaten kunnen worden.

Tegelijkertijd gaat een vrijwillig vuurwerkvrije buurt veel van de mensen die we spreken te ver. Vooral eigenlijk omdat het niet nodig wordt gevonden. Vuurwerk op het stoepje voor het huis hoort bij 'het buurtgevoel'. Men zet de auto even aan de kant om een vrij plekje te hebben. Ruimt zelf de troep op de volgende dag. Of meteen al. Niks aan de hand!

Valkenboskwartier

Naast deze 'extremen' hebben we gezocht naar een meer 'gemiddelde buurt' om nader te onderzoeken. Een buurt waar men niet sterk voor een vrijwillig vuurwerkvrije zone is, maar ook niet sterk tegen. Waar het niet heel moeilijk zal zijn om onderling afspraken te maken, maar ook niet heel makkelijk. We komen dan uit op Volgelwijk, Bloemenbuurt, Leyenburg. Maar ook op Valkenboskwartier. Men steekt er volgens de enquête gemiddeld even graag zelf vuurwerk af als in Vogelwijk, maar men heeft er duidelijk wel veel meer hinder van. Vrijwillig vuurwerkvrij acht men er volgens de enquête precies gemiddeld haalbaar.

Op de vraag wat men zelf kan doen tegen de overlast vinden we in Valkenboskwartier duidelijk andere antwoorden dan in Sweelinckplein. Men zegt veel vaker dat men er niets aan kan doen, behalve zelf niets afsteken. Er wordt relatief veel gesproken over (helpen met) opruimen. Maar vaak zegt men het niet te weten of 'geen idee' te hebben. Aanspreken van overlastgevers komt wel voor maar wordt door enkelen als risicovol gezien. "Anderen aanspreken echter in de buurt waar ik woon is niet verstandig." Er lijkt kortom nogal wat handelingsverlegenheid te bestaan in Valkenboskwartier.

Gezellig

Valkenboskwartier maakt een wat gesloten indruk. Men is nogal op zichzelf gericht en neemt graag zijn eigen beslissingen. Een vrouw van ongeveer vijftig jaar aan de deur noemt zich een 'fan van vuurwerk.' Kom bij haar niet aan met vuurwerkvrije zones. Ze vindt het gezellig, met buurtgenoten rondom een vuurkorf buiten te zitten 'met een glas bubbeltje'. Alles moet wat haar betreft zo blijven. Last heeft ze niet. "En ach, het is ook maar één dag per jaar."

Twee jongens (ca. 15 jaar) hangen bij de ingang van de Albert Heijn. Ze houden erg van vuurwerk afsteken ("niet illegaal, niet illegaal", haasten ze zich erbij te zeggen) en vinden het leuk en gezellig. Ze houden het graag zo. Vuurwerkshows gaan hen er niet van afhelfen. Dat vinden ze iets voor ouderen. Ze hebben geen last van het vuurwerk en kennen ook niemand die er last van heeft. Ze hebben de indruk dat de hoeveelheid vuurwerk afneemt de laatste jaren, maar zeggen niet te weten hoe dat komt.

Een stel van Marokkaanse afkomst vindt dat vuurwerk 'erbij hoort'. Wel zou het beter zijn als het op één plek (in de buurt) werd afgestoken. Ze denken dat er met de buurt wel afspraken over te maken zouden zijn. Bijvoorbeeld met buurtwhatsappgroepen. Men let graag op de buurt en (in positieve zin) op elkaar.

4. Algemeen besluit

De discussie in Den Haag over vuurwerk knalt net zo hard als het vuurwerk zelf. Vrijwel iedereen vindt er iets van. Bovendien zijn de meeste mensen vóór of tegen. Wie het allemaal niet zoveel kan schelen, behoort duidelijk tot een minderheid. Net als in ander onderzoek werd onderstreept: het onderwerp verdeelt. Dat is in Den Haag niet anders dan elders in Nederland.

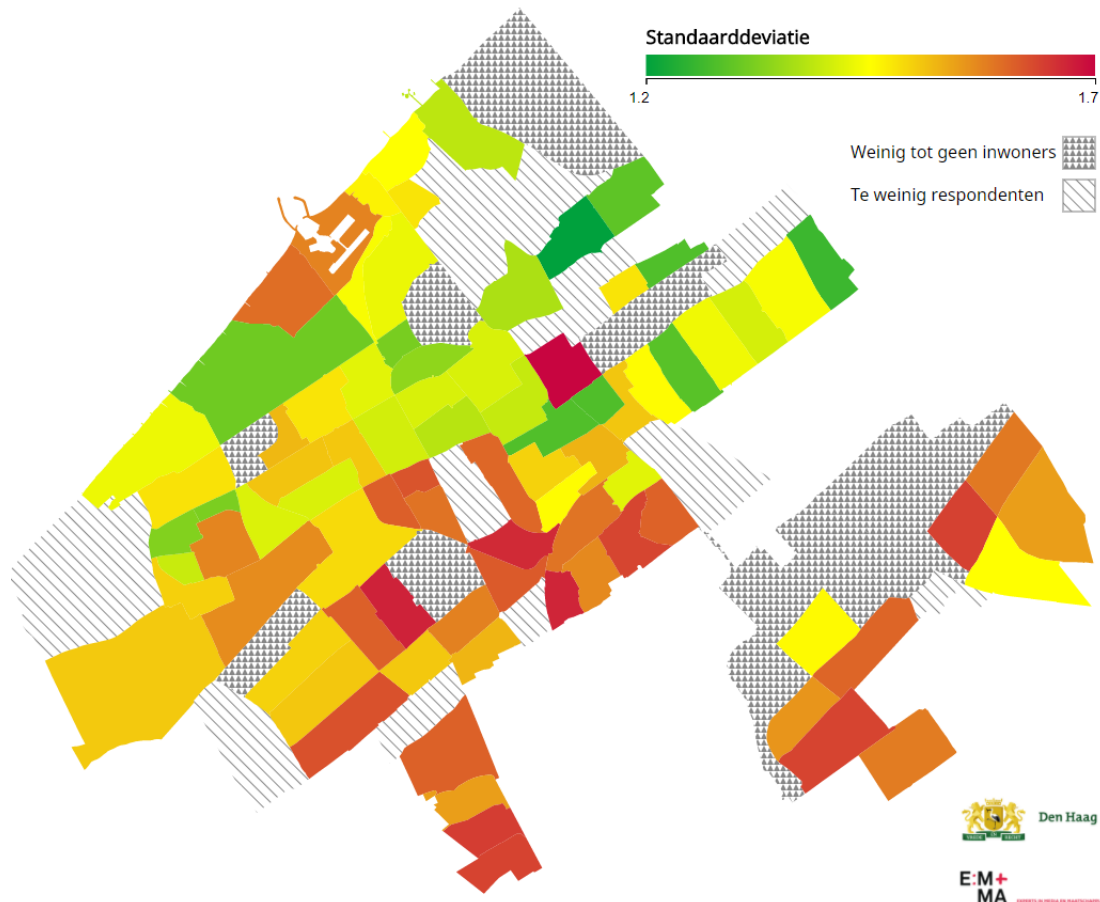
Veel van wat in deze rapportage is geschreven, is daarop terug te voeren. Wat je van vuurwerk vindt, hoe je tegenover mensen staat die overlast ervaren en wat je zelf zou willen bijdragen om een goed feest voor alle Hagenaars mogelijk te maken: het leidt allemaal tot een zeer rijk geschakeerd, uiterst lokaal georiënteerd beeld. Onder jonge en oudere mensen. In buurten die als 'goed' of 'minder goed' bekend staan. Bij mensen die al heel lang doen wat ze doen, of bij mensen die zo'n 'traditie' hebben geadopteerd als doen ze het al een eeuwigheid. Iedereen heeft een mening over de voors en tegens van vuurwerk. En elke mening wortelt in wat de invloedrijke Britse filosoof Isaiah Berlin 'positieve en negatieve vrijheid' heeft genoemd.

Negatieve vrijheid is nergens of van niemand last hebben. Dan ben je in zekere zin vrij: 'vrij van'. Maar nog geen 'meester over jezelf' of 'eigen baas'. Doorslaggevend voor die positieve vrijheid is dat mensen in de gelegenheid zijn om welbewust iets te besluiten. Vrijheid betekent dan zoveel als zelf – autonoom – kunnen bepalen en niet alleen vrij zijn omdat anderen je niet dwingen.

Veel mensen willen vrij zijn om te doen wat ze willen. Ook als het vuurwerk betreft. De overheid hoeft ze niet in de nek te hijgen; ze weten wel wat ze doen. Maar hun vrijheid kan nogal op spanning staan met de vrijheid van mensen om liefst geen knal te horen, geen kruit te ruiken. Dus vrij zijn zolang je de ander niet in zijn of haar vrijheid schaadt, is al geen sinecure. Maar hoe ver kun je gaan in de autonome keuze om wel vuurwerk af te steken en hierbij zo min mogelijk mensen onrecht of ongemak aan te doen. Bestaat die keuze? Of voel je je juist in die keuze belemmerd door goedbedoelde regels en acties van de gemeente?

Berlin zei zelf ooit: 'Vrijheid gaat niet om mijn wens om door een deur te lopen, maar om de vraag of die deur open is.' In het kader van de vuurwerkdiscussie zou je hiermee zeggen, dat voor- en tegenstanders hun standpunten innemen, omdat ze zich 'onvrij' want 'belaagd' voelen – niet zozeer door elkaar (want het zijn tamelijk gescheiden circuits, zoals het onderzoek aantoonde), maar vooral door de overheid die voor beide groepen het best haalbare wil kunnen garanderen. Terwijl de vraag natuurlijk is: staat de gemeente aan die deur en zorgt ze dat die open is? Biedt de gemeente – als gesprekspartner – de gelegenheid om samen met buurtbewoners een welbewuste keuze te maken om tegengestelde verlangens een plek te geven? Kleinschalig acteren rond een positieve opvatting van vrijheid, dat zou de lijn moeten zijn om tot enige mate van eenheid in verdeeldheid te komen (zie Kaart 10).¹⁴

¹⁴ In buurten die rood zijn gemarkeerd lopen de opvattingen over vuurwerk relatief ver uiteen. In groene buurten is sprake van relatief homogene opvattingen.

Kaart 10 - Standaarddeviatie: houding ten opzichte van vuurwerk

Het onderzoek heeft in essentie drie belangrijke zaken onderstreept. Ten eerste dat er veel verdeeldheid is over vuurwerk: tussen buurten, binnen buurten en tussen mensen onderling. Ervaren overlast én de ervaring geremd te worden in het verlangen te doen wat je wilt doen, zijn bijzonder sterke sentimenten. En beide groepen roepen doorgaans: gemeente, kom eens helpen!

De tweede constatering is dat op veel plekken in Den Haag de tegenstellingen zo scherp niet zijn. Daar hebben bewoners best zicht op de gezellige kanten van Oud en Nieuw met vuurwerk. Mensen hebben 't er over verbroedering en saamhorigheid. Bijvoorbeeld bij het maken van afspraken vooraf en het opruimen achteraf. Op die plekken is zeker ruimte voor heel erg lokale, situatiespecifieke aanpakken waarmee mensen elkaar helpen om weinig overlast te ervaren.

Misschien de beste indicatie hiervoor is dat zo'n 80 procent van de Hagenaars 'positief' en vaak zelfs 'heel positief' oordeelt over de bestaande vuurwerkvrije zones. Hierin schuilt immers een dubbele erkenning. Enerzijds dat vuurwerk hinderen kan, anderzijds dat je de oplossingen dichtbij moet zoeken, elkaar in kleine interventies welbewust tegemoet moet treden.

Het derde punt, ten slotte, gaat over de rol en positie van de gemeente. Ook die tekent dit onderzoek niet in klare lijn. Politiek zijn de meningen scherp verdeeld. Bestuurlijk staat de gemeente voor alle Hagenaars uiteraard. De gemeente moet voor iedereen opkomen. Van de uitvoeringsorganisatie vergt Oud en Nieuw veel capaciteit en flexibiliteit. Die burgers niet altijd (willen) zien. Maar waar ze wel heel vaak om vragen: de gemeente moet het (laten) regelen. En dat kost veel tijd, geld en energie. Dat is de ingewikkelde, niet scherp afgebakende figuur die uit het onderzoek opdoemt.

Wat tegelijk duidelijk wordt, is dat veel hinder en overlast niet tijdens Oud en Nieuw plaatsvindt: dan ligt de tolerantiedrempel van mensen hoog. Het zit 'm rondom de jaarwisseling, bij onvoorspelbaar afgestoken vuurwerk: overdag op straat, in de buurt van de supermarkt... en dan ineens een knal. Al even aanwijsbaar zijn de vele signalen uit het onderzoek die laten zien dat veel mensen wel degelijk zinvolle en uitvoerbare ideeën hebben. En daar eigenlijk een partij bij zoeken, die zegt dat die ideeën deugen en hen kan helpen om er uitvoering aan te geven. Dat vergt een heel andere opstelling dan de gemeente op uitvoeringsniveau in 'het vuurwerkdossier' gewend is. Niet het voortouw nemen, niet begrenzen, maar helpen voortzetten en ontregelen zodat buurtbewoners zaken voor elkaar krijgen. Met het oog op 31 december natuurlijk, en het hele jaar dat daar weer na komt.

Bijlage 1 Verantwoording

onderzoek

Literatuur

De laatste jaren is geregeld onderzoek gedaan naar meningen over vuurwerk afsteken en vuurwerkvrije zones. Uit een landelijk representatief onderzoek (n=5.685) van I&O Research naar 'kennis, houding en toekomstig gedrag' blijkt dat 14 procent van de Nederlanders van plan is om vuurwerk af te steken. 'Het afsteken van vuurwerk lijkt Nederland te verdelen', schrijven de onderzoekers, 'in een relatief kleine groep afstekers (14 procent), een groep 'loyale niet-afstekers' die vinden dat het niet moet worden verboden (30 procent) en de andere (ruime) helft van Nederland die vindt dat het afsteken van vuurwerk moet worden verboden voor particulieren (56 procent).'¹⁵

Van de respondenten in dit onderzoek is 77 procent het eens met de stelling dat 'de gemeente vuurwerk op bepaalde plaatsen moet verbieden'. Als er een verbod zou komen voor particulieren zegt 59 procent van de vuurwerkafstekers 'zeker' of 'waarschijnlijk' te zullen stoppen met het zelf kopen en afsteken van vuurwerk. Van deze groep zou 15 procent niet stoppen maar wel minder vuurwerk afsteken en 17 procent van de vuurwerkafstekers zou op de oude voet doorgaan.¹⁶ Uit onderzoek van Kantar/TNS NIPO naar de opinie over en beleving rondom vuurwerk, blijkt dat twee derden van de Nederlanders vóór een verbod is op consumentenvuurwerk in het centrum van een stad of dorp, als de gemeente het verbod combineert (c.q. compenseert) met een centrale vuurwerkshow.¹⁷

De afdeling Onderzoek en Statistiek van de gemeente Groningen peilde het draagvlak voor vuurwerkvrije zones.¹⁸ De onderzoekers constateren 'een duidelijke samenhang' tussen het zelf afsteken van vuurwerk en het draagvlak voor vuurwerkvrije zones. Niet-afstekers hechten duidelijk meer waarde aan vuurwerkvrije zones dan afstekers. Verder vonden de onderzoekers 'een sterke positieve relatie tussen hoe belangrijk men vuurwerkvrije zones vindt en hoe vaak men overlast heeft ervaren.' Van de respondenten geeft 53 procent aan dat zijn/haar eigen woonbuurt in de toekomst een vuurwerkvrije zone moet worden. Slechts 7 procent wil geen vuurwerkvrije zones in de stad.

Adang en Van der Torre beschreven in 2008 het unieke en enigszins merkwaardige karakter van het feest Oud en Nieuw.¹⁹ De jaarwisseling is voor sommige groepen Nederlanders een belangrijke traditie, 'die gepaard gaat met vuur, lawaai en alcohol.' Het lijkt voor velen een moment waarop 'alles moet kunnen'. Opvallend is dat bij herhaling van een forse stapeling van incidenten sprake is op dezelfde locaties in met name 'volkswijken in stedelijke gebieden en op het platteland in dorpen met een streng christelijke bevolking'. Er wordt wel gesproken van 'structureel incidentalisme'. De onderzoekers leggen ter verklaring verband met de geslotenheid van gemeenschappen en het gevoel dat de overheid inbreuk maakt op de eigenheid en zelfbeschikking van die gemeenschappen.

¹⁵ I&O Research (2014). *Vuurwerk: veel draagvlak voor alternatieven*. Enschede: I&O Research.

¹⁶ Ibidem.

¹⁷ De Beer, T. & S. Raaijmakers (2016). *Vuurwerk – Discussie in beweging*. Amsterdam: Kantar TNS.

¹⁸ Ozisik, K. & E. van der Werff (2016). *Vuurwerkvrije zones – Een Stadspanelonderzoek*. Groningen: Onderzoek en Statistiek.

¹⁹ Adang, O.M.J. & E. van der Torre (2008). *Nederlands Grootste Evenement*. Apeldoorn: Politieacademie.

Oud en Nieuw in de gemeente Den Haag was berucht in de jaren tachtig. Tientallen gewonden, miljoenen euro's schade, plunderingen, arrestaties. Soms moest de mobiele politie van heinde en ver bijspringen. Er werd zelfs een specifieke 'integrale' aanpak voor ontwikkeld en in praktijk gebracht.²⁰ Hoewel er zo nu en dan nog auto's in brand gestoken worden en (andere) vernielingen worden gepleegd, is er de laatste jaren veel verbeterd ten opzichte van toen. Maar (het verbieden van) vuurwerk is een brisant onderwerp van gesprek gebleven, in de politiek én op straat.

Onderzoeksvragen

Het vuurwerkonderzoek in Den Haag heeft twee invalshoeken. Enerzijds de verschillen in houding en beleving die Hagenaars hebben bij het kunnen afsteken van vuurwerk tijdens Oud en Nieuw. De onderzoeksvragen gaan over opvattingen en beleving.

Opvattingen en beleving

- *Welke verschillende opvattingen komen we tegen onder buurtbewoners als het gaat over het gebruik van consumentenvuurwerk tijdens de jaarwisseling?*
- *Welke beleving en ervaring koppelen Hagenaars aan die opvattingen?*

Anderzijds wil het onderzoek concrete aangrijpingspunten bieden voor effectief (lokaal) beleid, waarbij we rekening houden met de grote verschillen in opvattingen over vuurwerk op verschillende plekken in de stad. En we zijn benieuwd naar de mogelijke nieuwe oplossingen die buurtbewoners zelf aandragen. De onderzoeksvragen hebben daarom betrekking op de (on)mogelijkheden van (aanvullend) beleid.

Houding ten opzichte van (potentieel) beleid

- *Hoe worden bestaande maatregelen, zoals vuurwerkvrije zones in de gemeente ervaren?*
- *Hoe kijken bewoners aan tegen potentiële beleidsmaatregelen?*

Beide invalshoeken hebben met elkaar te maken. Want om vast te stellen wat Hagenaars van het bestaande beleid vinden en om een idee te krijgen of nieuwe (aanvullende) maatregelen op vruchtbare bodem vallen, is het zinvol om te weten *wat* buurtbewoners vinden van én *hoe belangrijk* zij het zelf afsteken van vuurwerk vinden.

Zo zou je kunnen veronderstellen dat wijken en buurten waar een zekere onverschilligheid heerst ten opzichte van vuurwerk waarschijnlijk goede pilotlocaties zijn voor vuurwerkvrije zones. In wijken en buurten waar juist zwaar wordt getild aan de kwestie, kan waarschijnlijk beter (nog even) niets worden ondernomen. Buurten en wijken waarin de opvattingen en emoties niet zo scherp tegenover elkaar staan, bieden mogelijk juist kansen voor ondersteuning van alternatief beleid, niet in de laatste plaats initiatieven van de buurtbewoners zelf.

Opzet van het onderzoek

Het onderzoek bestaat uit twee onderdelen: een enquête en interviews. Door deze mix van kwantitatieve en kwalitatieve onderzoeksmethodes geeft het onderzoek inzicht in opvattingen die verspreid over de gehele stad leven, maar kunnen we ook de diepte in. Bijvoorbeeld om heel

²⁰ Eysink Smeets, M. & O. Etman O. (1986). Brede aanpak Haags oudejaarsvandalisme. In *Algemeen Politieblad* (24).

concreet na te gaan waar nieuw beleid en veelbelovende praktijkinitiatieven vermoedelijk het beste geaccepteerd of zelfs omarmd worden – en waarom dat zo is.

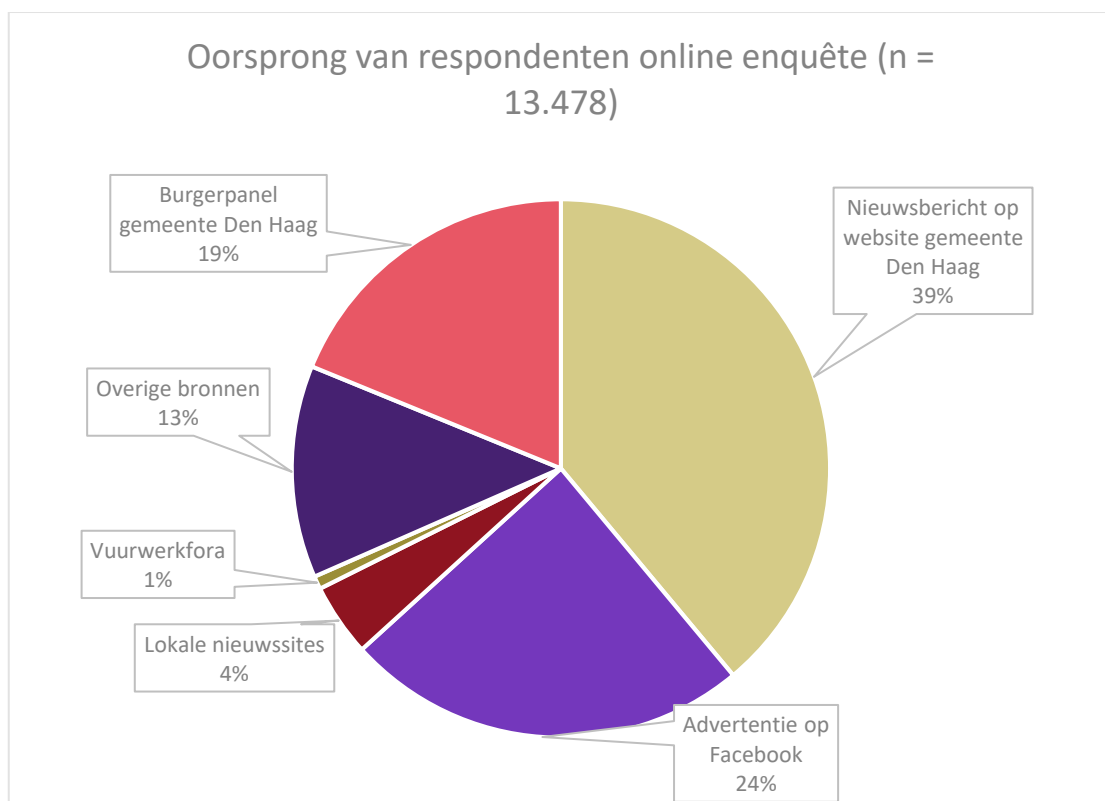
Enquête

Opvattingen over vuurwerk en de emoties die mensen daarbij voelen, verschillen per persoon en zodoende natuurlijk ook per buurt, plein en straat. Daarom is het belangrijk om zo fijnmazig mogelijk inzicht te bieden in hoe mensen aankijken tegen vuurwerk(beleid). Dus zijn er nogal wat respondenten nodig voor een enquête. Daarom hebben we die via de volgende kanalen verspreid:

- Haagse Stadspanel;
- Gepromoot Facebookbericht op de pagina van de gemeente Den Haag;
- Nieuwsbericht denhaag.nl;
- Bericht via Burgernet;
- Verschillende tweets met het Twitteraccount van de gemeente Den Haag.

Werving respondenten

De enquête heeft drie weken open gestaan (tot eind juli 2017). In totaal zijn in die periode 14.415 enquêtes compleet ingevuld, waarvan 13.479 enquêtes door mensen met een postcode die in de gemeente Den Haag valt. Een deel van deze mensen deed dat via het Burgerpanel van de gemeente Den Haag. Een ander deel vulde de enquête in na een van de online oproepen, uitgezet op de website van de Gemeente Den Haag, op TwitterBurgernet. Van iets meer dan 10 duizend respondenten weten we dat precies.

Grafiek 14 - oorsprong van respondenten van de online enquête

Grafiek 14 laat zien dat 39 procent van de respondenten via het nieuwsbericht op de website van de gemeente Den Haag bij de enquête terecht is gekomen. Waarschijnlijk ook, omdat in veel andere berichtgeving naar dit artikel op de website is doorverwezen. Er kan dus een verwijzing 'achter' de verwijzing naar deze site zitten. Daarnaast zien we dat de betaalde advertentie op Facebook en de inzet van het Haagse Burgerpanel beide effectief zijn geweest. Respectievelijk zijn 19 en 24 procent

van de respondenten langs deze wegen 'binnen gekomen'. De advertentie op Facebook is specifiek toegepast om jongere Hagenaars te bereiken. Want vaak zijn die ondervertegenwoordigd bij dit type onderzoek. Tot slot zij vermeld, dat we tijdens de periode dat de enquête open stond voor reacties hebben geconstateerd, dat er op een tweetal vuurwerkfora een oproep is geplaatst om de enquête in te vullen. Feitelijk werden zo 'voorstanders geronseld'. Maar dat heeft niet tot een oververtegenwoordiging geleid: ongeveer 1 procent van de respondenten is te herleiden naar deze twee fora/oproepen.

Representativiteit per buurt

Om betrouwbare uitspraken te kunnen doen op buurtniveau is een zekere massa van respondenten vereist. Aangezien ons onderzoek exploratief van aard is (er worden geen nulhypotesen getoetst), is de gemakkelijkste oplossing om een minimum aantal van respondenten per buurt vast te stellen op vijftig. Daarmee vallen in totaal 30 buurten af.

De buurten die we buiten beschouwing moeten laten omdat we er geen betrouwbare uitspraken over kunnen doen, zijn visueel weergegeven op ieder kaartje met een grijze stippellijn (te weinig respondenten) of grijze driehoeken (buurten waar überhaupt weinig mensen wonen). De verdeling naar leeftijdscategorieën is sterk wisselend per buurt. Ouderen zijn vaak oververtegenwoordigd. Daarom hebben we per buurt een weging op leeftijd toegepast. Daarmee vormt het databestand een goede afspiegeling van in totaal 82 Haagse buurten.

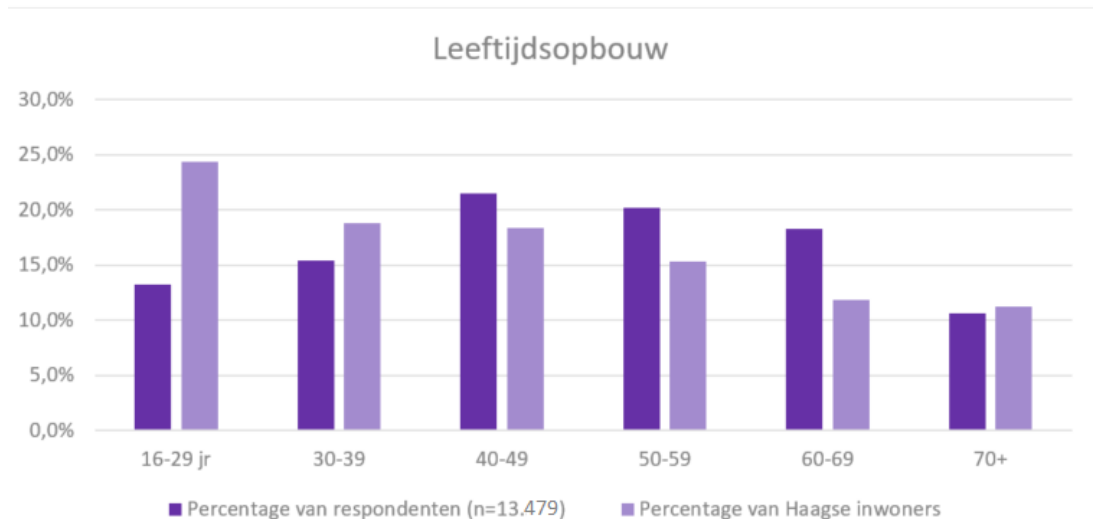
Responsbias

Op grond van ervaring is het waarschijnlijk dat de enquête (beter gezegd, 'dit soort enquêtes') vaker wordt ingevuld door tegenstanders van vuurwerk dan door voorstanders. Begrijpelijk, want tegenstanders willen dat er iets gedaan wordt aan het probleem dat zij ervaren. Terwijl voorstanders geen probleem ervaren en vooral willen dat er niets aan wordt gedaan. Voor tegenstanders wordt de enquête een soort *petitie*. Enkele respondenten benoemen dat ook letterlijk bij de vraag naar wat zij zouden willen doen om vuurwerkoverlast tegen te gaan: 'deze enquête invullen.'

Deze responsbias is te verwachten voor alle actuele enquêtes die over vuurwerk gaan. De Haagse casus springt er in die zin niet uit. En bovendien gaat dit onderzoek over de vergelijking van verschillende buurten en wijken binnen Den Haag. Voor de geldigheid van deze vergelijking heeft de veronderstelde responsbias geen consequenties.

Leeftijdsopbouw onderzoekspopulatie

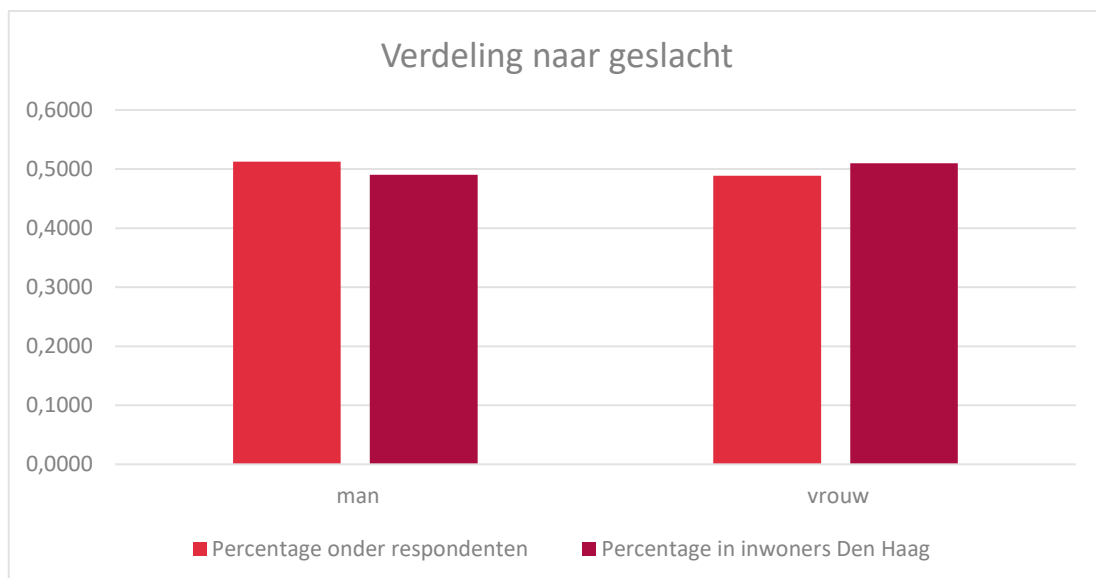
Grafiek 15 geeft inzicht in de leeftijdsopbouw van de respondenten ten opzichte van alle inwoners van Den Haag. Het blijkt dat respondenten uit de leeftijdscategorieën 16-29 jaar en 30-39 jaar ondervertegenwoordigd zijn. Mensen van 40 tot 70 jaar zijn daarentegen oververtegenwoordigd in de onderzoekspopulatie. Het percentage deelnemers aan de enquête van 70 jaar en ouder komt nagenoeg overeen met de omvang van deze leeftijdsgroep in Den Haag.

Grafiek 15 - Leeftijdsoopbouw van respondenten van de online enquête.

Verdeling naar geslacht

Onder de respondenten zijn mannen iets oververtegenwoordigd (51 procent ten opzichte van 49 procent in werkelijkheid).

Grafiek 16 - Verdeling naar geslacht onder respondenten van de online enquête.

Verdeling over wijken

Grafiek 16 laat zien hoe de respondenten zijn verdeeld over de 44 Haagse wijken, afgezet tegen de daadwerkelijke verdeling van het aantal inwoners per wijk. De grafiek laat zien dat alle wijken in Den Haag met enige bevolkingsomvang goed vertegenwoordigd zijn in de onderzoekspopulatie. Alleen gebieden die wel als wijk zijn gedefinieerd, maar waar in de praktijk slechts zeer weinig mensen wonen (zoals Zuiderpark en Haagse Bos) zijn onvoldoende gerepresenteerd.

Verdeling over buurten

De 13.479 respondenten die een (geldige) postcode binnen Den Haag hebben opgegeven, wonen verspreid over 111 van de in totaal 114 Haagse buurten. In drie buurten zijn er geen respondenten. Het betreft de zeer dunbevolkte buurten Oostduinen, Tedingerbreek en De Reef.

Gemiddeld genomen zijn er 121 respondenten per buurt. Maar de spreiding is tamelijk groot. Er zijn buurten met meer dan 500 respondenten (Houtwijk, Leyenburg), maar ook buurten met minder dan 5 respondenten (Zuiderpark, Westvliet).

Representativiteit per buurt

Om betrouwbare uitspraken te kunnen doen op buurtniveau is een zekere massa van respondenten vereist. Aangezien ons onderzoek exploratief van aard is (er worden geen nulhypothese getoetst), kunnen we voor alle buurten een arbitraire ondergrens stellen van 50 respondenten. Daarmee vallen in totaal 30 buurten af. Hieronder ook Waldeck-Zuid, waar weliswaar 79 respondenten wonen, maar geen respondenten waren in de leeftijdscategorie 16-24 jaar.

De buurten die we buiten beschouwing moeten laten omdat we er geen betrouwbare uitspraken over kunnen doen, zijn visueel weergegeven op ieder kaartje met een grijze stippellijn. De verdeling naar leeftijdscategorieën is sterk wisselend per buurt. Ouderen zijn vaak oververtegenwoordigd. Daarom hebben we – naast een weging op geslacht – per buurt een weging op leeftijd toegepast. Daarmee vormt het databestand een goede afspiegeling van in totaal 82 Haagse buurten.

Kenmerken van buurten: meer of minder veranderingsgezind

Om de buurten te kenschetsen, hebben we van alle belangrijke variabelen gemiddelden berekend. Gemiddelden zijn mooi te vergelijken, maar het is wel belangrijk om ook te blijven letten op de spreiding. Het gemiddelde van vier vijven is vijf, maar het gemiddelde van twee tien en twee nullen is ook vijf. Door niet alleen de gemiddelden, maar ook de spreidingen per buurt te rangordnen, zien we hoe homogeen of juist hoe heterogeen/gepolariseerd de opvattingen ten aanzien van vuurwerk in bepaalde buurten zijn. Onder typische buurten verstaan we de buurten waar men overwegend vóór of juist tégen is. Deze buurten zijn vermoedelijk minder gericht op verandering van de bestaande situatie. In de atypische buurten verwachten we juist heterogeniteit en onverwachte contrasten, die aangrijpingspunten kunnen bieden voor verandering van de huidige situatie.

Open vragen

In de online enquête zijn twee open vragen opgenomen:

- Wat zou u zelf – naast de genoemde vrijwillige vuurwerkvrije buurten – kunnen en willen doen om overlast door vuurwerk tegen te gaan?
- Welke aanvullende maatregelen zouden gemeente en politie kunnen treffen om overlast door vuurwerk verder tegen te gaan?

De bedoeling van deze open vragen was om de respondenten de gelegenheid te geven eigen ideeën te formuleren en commentaar te geven op de (on)mogelijkheden van de huidige maatregelen om vuurwerkoverlast tegen te gaan. De veronderstelling was, dat mensen bij een gevoelig onderwerp dat hen zelf raakt, deze gelegenheid graag nemen.

Met behulp van slimme taalsoftware (WordStat) hebben we de antwoorden op deze vragen gecategoriseerd en vervolgens handmatig geanalyseerd.

Interviews

Het kwalitatieve deel van het onderzoek bestaat uit interviews met eerstelijns professionals en (vooral) buurtbewoners. Gemiddeld zijn circa 15 mensen per buurt geïnterviewd, *at random* geselecteerd, op straat. We hebben de interviews geconcentreerd in vijf buurten. We wilden weten,

op basis van de gegevens uit de enquête, in wat voor context de meningen over vuurwerk in de verschillende buurten tot stand komen.

Het onderzoek beoogt concrete aangrijpingspunten te bieden voor effectief (lokaal) beleid. Dus waren we benieuwd – juist in die buurten waar opvattingen over vuurwerk tot discussie leiden – naar hoe bewoners aankijken tegen vuurwerkvrije zones en welk potentieel zij veronderstellen in hun eigen buurten om vrijwillig vuurwerkvrij te worden. Tijdens de interviews zijn opvattingen, ideeën en argumenten verder uitgediept.

Selectie van vijf buurten

Dus hebben we het aantal buurtbewoners geteld die denken dat er een meerderheid is van voorstanders van een vrijwillig vuurwerkvrije eigen buurt én die van mening zijn dat hier in hun buurt afspraken over gemaakt kunnen worden. Deze groep mensen zetten we af tegen hen die het tegenovergestelde denken, namelijk dat de buurt niet vuurwerkvrij zal willen zijn en dat er waarschijnlijk ook niet over te praten valt.

Uit deze vergelijking kwamen vier, onderling sterk uiteenlopende en over het onderwerp nogal uitgesproken buurten naar voren. Tevens dus de heterogene, contrastrijke buurten, waar we enigerlei vorm van veranderingsgezinde dynamiek veronderstellen: Voorhout, Zuidwal, Schildersbuurt-Oost en Sweelinckplein en omgeving. Daarnaast, bij wijze van contrast, hebben we een meer gematigde buurt geselecteerd, die het midden houdt tussen de extremen. Dat is de Valkenbosbuurt.

Bijlage 2 Enquête

V0

We willen graag op buurtniveau weten wat de inwoners van Den Haag van vuurwerk vinden. Wilt u daarom de postcode (4 cijfers, 2 letters) van uw woonadres opgeven?

XXXX XX *verplicht

V1 Steekt u, of het gezelschap waarmee u Oud en Nieuw viert, vuurwerk af tijdens de jaarwisseling?

- Nooit → V3
- Zelden
- Regelmatig
- Meestal
- Altijd

V2 Welk type vuurwerk steekt u of uw gezelschap af?

(meerdere antwoorden mogelijk)

- Knalvuurwerk
- Siervuurwerk
- Klein vuurwerk (sterretjes e.d.)

V3 Vindt u het belangrijk om vuurwerk af te mogen steken?

- Helemaal niet belangrijk
- Niet belangrijk
- Neutraal
- Belangrijk
- Heel belangrijk

V4 Hoeveel vuurwerk wordt er in uw straat of buurt afgestoken met Oud en Nieuw?

- Vrijwel niet
- Niet veel
- Gemiddeld
- Veel
- Heel veel
- Weet niet / geen mening

V5 Heeft u hinder of last van het vuurwerk van anderen in uw straat of buurt?

- Helemaal niet → V7
- Weinig
- Enigszins
- Veel
- Heel veel
- Weet niet / geen mening → V7

V6 Wie heeft er hinder of last van het vuurwerk?

- (meerdere antwoorden mogelijk)
- Uzelf
- Huisgenoten

- (Huis)dieren
- Andere mensen uit de buurt
- Anders: _____

V7 In welke mate bent u het met de volgende stellingen eens of oneens?

	*items rouleren	Zeer mee eens	Mee eens	Neu-traal	Mee oneens	Zeer mee oneens
1	Zelf vuurwerk (kunnen) afsteken is een waardevolle traditie die in stand moet blijven	☐	☐	☐	☐	☐
2	Zelf vuurwerk afsteken levert te veel schade op aan mens en milieu	☐	☐	☐	☐	☐
3	Zelf vuurwerk afsteken is ieders eigen verantwoordelijkheid					
4	Het afsteken van vuurwerk levert te veel overlast op	☐	☐	☐	☐	☐
5	Omdat de gemeente vuurwerkshows organiseert, mag het zelf afsteken van vuurwerk verboden worden	☐	☐	☐	☐	☐
6	Er moet een landelijk verbod komen op het zelf afsteken van vuurwerk	☐	☐	☐	☐	☐

V8 De gemeente Den Haag heeft 23 vuurwerkvrije zones rond bijvoorbeeld ziekenhuizen en stadsboerderijen. Hoe staat u daar tegenover?

- Heel positief
- Positief
- Neutraal
- Negatief
- Heel negatief
- Weet niet

V9 Kunt u dat toelichten?

V10 Stel dat uw woonbuurt er vrijwillig voor kiest vuurwerkvrij te worden. In welke mate bent u het daarmee dan eens of oneens?

- Zeer mee eens
- Mee eens
- Neutraal (niet mee eens / niet mee oneens)
- Mee oneens
- Zeer mee oneens

V11 Denkt u dat de mensen in uw straat / buurt voorstander zijn van een vrijwillig vuurwerkvrije buurt?

- a. De meesten zeker wel
- b. De meesten waarschijnlijk wel
- c. De meesten waarschijnlijk niet
- d. De meesten zeker niet
- e. Weet niet / geen mening

Als V11= d/e EN V5 = a → Z99 (panelleden) NB Niet-panel naar XP1

Als V11= d/e EN V5 = b t/m f → V14

Rest naar V12

V12 Denkt u dat de mensen in uw straat of buurt bereid zijn om met elkaar afspraken te maken over vuurwerk afsteken?

- De meesten zeker wel
- De meesten waarschijnlijk wel
- De meesten waarschijnlijk niet
- De meesten zeker niet
- Weet niet / geen mening

Als V12= d EN V5 = a → Z99 (panelleden) NB Niet-panel naar XP1

Als V12= d EN V5 = b t/m f → V14

Rest naar V13

V13 Welke ondersteuning vanuit de gemeente zou kunnen helpen om onderling afspraken te maken over vuurwerk afsteken?

(meerdere antwoorden mogelijk)

- Communicatie via website/buurtkrant over mogelijkheden om overlast tijdens Oud en Nieuw terug te dringen
- Folders verspreiden in de buurt over mogelijkheden om overlast tijdens Oud en Nieuw terug te dringen
- Bordjes beschikbaar stellen die een vuurwerkvrije buurt markeren
- Anders: _____
- Geen

Als V5 = 1 (geen hinder) → V15

V14 Wat zou u zelf – naast de genoemde vrijwillig vuurwerkvrije buurten - kunnen en willen doen om overlast door vuurwerk tegen te gaan?

V15 Welke aanvullende maatregelen zouden gemeente en politie kunnen treffen om overlast door vuurwerk verder te gaan?

Vragen alleen voor niet-panelleden

XP1 In welk jaar ben je geboren?

XP2 Ik ben...

- Man
- Vrouw

XP3 Ik woon in een:

- Koopwoning
- Huurwoning

XP4 Wat is je hoogst afgeronde opleidingsniveau?

- Basisschool
- VMBO/MAVO/LBO
- HAVO
- MBO
- VWO
- HBO/WO

Z99

Tot slot: wat wilt u de gemeente nog meegeven over het onderwerp?

EMMA biedt oplossingen voor
actuele maatschappelijke
vraagstukken van overheden,
ngo's, bedrijven en burgers.
Analyse, strategie en uitvoering.
Op het snijvlak van beleid,
communicatie en organisatie.

EMMA | Experts in Media en Maatschappij
Wijnhaven 88
2511 GA Den Haag
070 - 87 00 460
info@emma.nl
www.emma.nl

Volg ons op:

